

Gildebrief

Ambacht van molenaar
is bijgeschreven in de Inventaris
Immaterieel Erfgoed Nederland

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars

41e jaargang no. 3 september 2022

COLOFON

Gildebrief

De Gildebrieff is het verenigingsblad van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars (GVM) en verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 2.500 stuks in de maanden maart, juni, september en december.

Alle leden van de vereniging hebben het recht in de Gildebrieff artikelen te plaatsen, hun mening te uiten en kanttekeningen bij het beleid van de vereniging te plaatsen. Het hoofdbestuur van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars is niet verantwoordelijk voor deze uitingen en kan hierop niet worden aangesproken.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van artikelen berust bij de auteur.

De redactie is, tenzij anders vermeld, verantwoordelijk voor het geheel als blad.

Abonnement niet leden

Niet leden van het Gilde kunnen zich abonneren op de Gildebrieff door donateur van het Gilde te worden voor het minimale bedrag van 15 Euro.

Advertenties

Voor bedrijven of instellingen die gelieerd zijn aan 'de molenwereld' bestaat de mogelijkheid in de Gildebrieff te adverteren. Informatie is verkrijgbaar bij de boekhouder (zie hieronder).

Bestuur van Het GVM

Voorzitter/veiligheid
Erik Kopp
voorzitter@vrijwilligemolenaars.nl

Secretaris

Tom Kreuning
Molenkade 8, 1829 HZ Oudorp NH
secretaris@vrijwilligemolenaars.nl

Penningmeester

Geert Jonker
penningmeester@vrijwilligemolenaars.nl

Opleidingscoördinator

Kees Kammeraat
opleidingscoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

Afdelingscoördinator

Annie Driessen
afdelingscoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

PR & Promotie

Peet Wessels
06 - 2120 7895
communicatie@vrijwilligemolenaars.nl

Ledenadministratie

Piet van Doorn
ledenadministratie@vrijwilligemolenaars.nl

Vertrouwenspersonen

Ada Meurs, 06 - 1676 6741
Willem van Breenen, 06 - 1121 4414

Verzekering

Jan Wieffer
verzekering@vrijwilligemolenaars.nl

Boekhouding

Andrien Muijers
boekhouding@vrijwilligemolenaars.nl

Examencoördinator

Wilma Dondergoor
examencoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

Bliksemafleidercontrole

André Canrinus
bliksemafleidercontrole@vrijwilligemolenaars.nl

Steunpunt molenbiotoop

Vereniging De Hollandsche Molen
Zeeburgerdijk 139, 1095 AA Amsterdam
020 - 623 8703, dhm@molens.nl

Rekeningnummers

IBAN NL40 TRIO 0198 54 28 95 (algemeen)
IBAN NL26 TRIO 0198 55 85 70 (Gildeverzendingen)
BIC TRIONL2U
BIC TRIONL2U

In deze Gildebrieff: september 2022

In de rouw 6
Een heet hangijzer 8
Molenaarstaal 10
Een windhoos, vertel! 12

Echt vakmanschap! 18
Vrienden van de molen (2) 20
De vangbalk niet horizontaal? 22
Het examineren van de vang 24
Help, ik verzuip! Veel te veel weersinformatie! 26
Zijper Molendag op 16 oktober 27
Geleefd van de wind 28
Molens - Altijd in beweging 29
Limburgse Molendag 30
www.wordmolenaar.nl 30
Word molenaar 31

Redactie Gildebrieff

Hoofdredactie: Bas de Deugd
Namens bestuur: Tom Kreuning
Redactieadres: Dirk Karsstraat 47,
4143 AX Leerdam
Tel: 0345 - 630112
redactie@vrijwilligemolenaars.nl

Eindredactie: Mark Dwarswaard
Tekstredactie: Barend Zinkweg

Vormgeving

Studio De Bunschoter

Druk

Drukkerij de Bunschoter, www.debunschoter.nl

Kopij en mededelingen

De redactie neemt graag kopij en suggesties voor artikelen in ontvangst en beoordeelt deze op plaatsbaarheid in haar geheel, gedeeltelijk of in gewijzigde vorm, zulks in overleg met de auteur.

Kopij voor het **december**nummer van 2022 moet in het bezit zijn van de redactie voor **1 november 2022**. Voor een latere aanlevering dient men te overleggen met de redactie. Teksten (al dan niet met foto's) kunnen worden aangeleverd per email. Bij voorkeur in Word op emailadres redactie@vrijwilligemolenaars.nl.

Neem voor het meezenden van foto's even contact op met de redactie.

Wijziging persoonsgegevens

Voor het wijzigen van persoonsgegevens, bijvoorbeeld bij verhuizing, ga je naar "MijnGVM" op de website www.vrijwilligemolenaars.nl. Log in met je e-mailadres en wachtwoord, vervolgens ga je naar "Mijn Profiel", dan naar "Mijn Gegevens" en vul de nieuwe gegevens in. Hier kan je ook aangeven of je de Gildebrieff wel of niet als papieren versie wilt ontvangen.

Nummer 3

Beste molenaar,

Het is weer gelukt: het septembernummer van De Gildebrieff ligt voor je. Ook deze is gemaakt door en voor molenaars, vol met klein en groot nieuws.

Inmiddels zijn we alweer over de helft van ons jubileumjaar, 50 jaar vrijwillige molenaars. Er zijn per provincie de nodige activiteiten geweest, er is een schitterend boek voor alle leden en het Jaar van de molenaar is koninklijk geopend. We sluiten ons jubileumjaar af in het Openluchtmuseum in Arnhem. Hopelijk zien we je daar.

Bij mij is de vraag opgekomen hoe de molenaar er over 50 jaar bij zal staan, bij het 100-jarig jubileum van het Gilde. Ik ben benieuwd hoe jij daar naar kijkt. Draaien we dan alleen

nog op feestdagen? Staan de meeste molens stil? Of is ons ambacht nog steeds springlevend? Reacties zijn meer dan welkom.

Veel leesplezier.

Namens de redactie,
Bas de Deugd

KAM, september 2022

Ons jubileumjaar is ruim over de helft. Nog een paar afdelingen komen de komende maanden voor het voetlicht. Tot nu toe zijn er ontzettend leuke en enthousiaste activiteiten georganiseerd. Die hebben veel aandacht in diverse (lokale) media gekregen. Daar mogen we zeker trots op zijn. Bovendien zorgde het organiseren van die activiteiten onderling voor verbondenheid tussen de leden van de diverse afdelingen. Samen dingen bedenken, uitvoeren en met een tevreden gevoel erop terug kunnen kijken is belangrijk.

Jonge molenaars raken steeds meer verenigd. Dat is een goed teken. Naast JONG AMBACHT bestaat er ook de *Molenjongeren*. Dat is een vriendengroep die in 2019 bij elkaar is gekomen met als doel het molenaarschap te verbreiden en daarmee jonge mensen enthousiast te maken voor het vak van molenaar. De Molenjongeren organiseren daartoe op 17 september op oliemolen Het Pink een molenjongerendag. Zij doen dit om

jonge molenaars te verbinden en ook nieuwe, jonge mensen aan te trekken. Dit is een hartstikke leuk initiatief dat ik van harte ondersteun en het bestuur zal ook bijdragen in de kosten. Uiteraard wordt ook JONG AMBACHT daarbij betrokken.

Hoewel het voor een deel in deze zomerperiode rustig is aan het molenfront, hebben veel molenaars en moleneigenaren nog grote zorgen door problemen met de roeden. Dat is begrijpelijk, want een aantal molens staat daardoor al lang stil. Van dichtbij weet ik dat er hard gewerkt wordt aan een oplossing, maar ik snap dat sommige molenaars gefrustreerd zijn en zich afvragen waarom het zolang duurt. Ook ik hoop op betere tijden in de nabije toekomst.

Al een paar keer heb ik een oproep gedaan voor de functie van veiligheidscoördinator. Ik vulde die functie noodgedwongen zelf in, maar ik merkte dat ik er te weinig aandacht aan kon schenken. Het verheugt me te kun-

nen schrijven dat Erik Kateman dit op zich gaat nemen. Hij is een oude bekende op het terrein van veiligheid binnen onze molenwereld. Jullie gaan zeker meer van hem horen en lezen.

Erik Kopp, voorzitter

Afsluiting jubileumjaar 50 jaar Gilde

DOOR: BAS DE DEUGD

Zaterdag 10 december is de afsluiting van het jubileumjaar van het Gilde. Deze wordt georganiseerd in het **Openluchtmuseum in Arnhem**.

We openen de middag om **14.00 uur** met een terugblik en een uitleg over het programma.

Er zijn meerdere activiteiten:

- een presentatie over de molen in de schilderkunst,
- een presentatie over de inzet van 3D-fotografie bij restauraties
- een presentatie over immaterieel erfgoed
- een programma in *Loods Goes* met filmpjes en een quiz
- een verzamelaarsmarkt

De middag wordt afgesloten met een drankje en een hapje.

Bij meer dan 400 aanmeldingen gaan we het programma twee keer organiseren. Hetzelfde programma wordt dan ook in de ochtend gedaan. Dat ochtendprogramma start dan om 10 uur. Bij aanmelding hoort u op welk deel van dag u welkom bent.

Aanmelden kan tot **15 november** op molenaarsdag22@gmail.com.

Foto's: openluchtmuseum.nl

Het Gilde van
50 jaar
1972-2022
Vrijwillige Molenaars

De Molenjongeren en JONG AMBACHT

DOOR: JESSE BERGQUIST

Binnen de molenwereld is er wat verwarring tussen *De Molenjongeren* en *JONG AMBACHT*. Wij van *JONG AMBACHT* willen graag opheldering geven.

Binnen of los van het Gilde

De Molenjongeren is een besloten vrienden-groep die los staat van het Gilde. Zij zijn en-

kele jaren geleden op sociale media begonnen filmpjes over molens en dergelijke te posten. Op die manier proberen zij nieuwe (jonge) leden en molenaars-in-opleiding te werven. *JONG AMBACHT* is een officiële commissie binnen het Gilde om op onze eigen manier meer jeugd te betrekken binnen de molenwereld. Wij gebruiken daar tot op heden nog

geen sociale media voor. Overigens is ieders inbreng voor ons van harte welkom! Wij zijn altijd geïnteresseerd als iemand met ideeën loopt over het werven van nieuwe, jeugdige leden/leerling-molenaars. Wij zijn te bereiken via jongambacht@vrijwilligemolenaars.nl. Hopelijk heeft dit wat opheldering gebracht.

Contactdagen

De Molenjongeren organiseren een **Molenjongerendag op 17 september** in oliemolen Het Pink in Koog aan de Zaan.

JONG AMBACHT is bezig met het organiseren van een dag speciaal voor de jongere molenaars en mio's op **10 december in het Nederlands Openluchtmuseum** in Arnhem. Dit zal gaan plaatsvinden tijdens de afsluiting van het jubileumjaar van het Gilde. Wij nodigen alle jonge leden van harte uit om zich die dag aan te sluiten! Wij hopen iedereen die dag te zien!

De pagina van *JONG AMBACHT* op de site van het Gilde van *Vrijwillige Molenaars*.

In memoriam Jan van Wier

DOOR: SIMONE VERSCHEURE
voorzitter afdeling Noord-Holland

Vrijdag 15 april bereikte ons het droevige bericht dat op de leeftijd van 73 jaar Jan van Wier was overleden na een ziekbed van enkele maanden. We hadden Jan niet lang daarvoor bezocht en hem de lustrumspeld

nog opgespeld als blijk van waardering voor zijn inzet.

In 1992 slaagde Jan voor het molenaarsexamen en draaide hij mee op molen Ceres in Bovenkarspel. Hij heeft een groot aandeel gehad in de restauratie van deze molen. Sinds 2005 woonde Jan met zijn echtgenote Magda op molen D in Schagerbrug. In 2015 trad hij toe tot het bestuur van Noord-Holland waar hij zich bezig hield met Veiligheid. Hij heeft een grote rol gehad in het verhogen van veiligheid op de molens. Een stokpaardje van hem was de afzetting van het gevluucht tijdens het draaien. Zeker zo belangrijk is geweest, dat Jan trainingen heeft gegeven over het gebruik van een valtuigje tijdens het werken in het gevluucht. Hij heeft ervoor gezorgd dat nu, verspreid over Noord-Holland, een vijftal valtuigjes beschikbaar is om veilig in het gevluucht te werken of voor instructeurs om valtraining te geven. Jan keurde deze valtuigjes ook ieder jaar. Daarnaast heeft hij veel molens ge-

holpen om de RI&E op te stellen. Het allerliefst had Jan zover willen gaan om moleneigenaren verplicht te stellen om dit ieder jaar te doen. Dat is nog niet gelukt, maar in Jans gedachten zullen we dit aandacht blijven geven.

Jan was een stille Noord-Hollander. In vergaderingen zei hij niet veel, maar als hij het woord nam werd er meteen geluisterd. Wat hij zei, was goed. En Jan deed zijn best om aan alles mee te doen. Vergaderen via Zoom of Teams: hij vond het lastig maar probeerde het en het lukte.

Wij zullen ervoor zorgen dat Jans gedrevenheid voor veilig werken met en op molens op de agenda van onze afdeling blijft staan. We delen zijn visie, dat veilig werken een voorwaarde is om ervoor te zorgen, dat molens en molenaars op het netvlies van Nederlanders blijft staan. Zijn passie en zijn nuchtere Noord-Hollandse kijk op de molenorganisatie zullen we erg missen.

In memoriam Henk Daalwijk

DOOR: BERNARD WIELINGA EN
BERNADETTE KOOPMANS

Op 21 mei is Henk Daalwijk plotseling overleden op de leeftijd van 76 jaar. Hij was een gepassioneerd molenaar met verstand van zaken. Henk is voor *Landschap Overijssel* zo'n negen jaar actief geweest als vrijwillige molenaar bij de watermolens Frans en Bels in Mander en de laatste drie jaar ook bij watermolen Herinckhave.

Henk was een rots in de branding: zijn werktuigbouwkundige achtergrond kwam goed van pas. Bij technische problemen kon je altijd op hem rekenen. Henk zocht naar oplossingen en gaf zijn collega-molenaars instructies in gedetailleerde mails. Niet voor niets was hij Gilde-instructeur in de opleiding tot watermolenaar. Hij kon zijn enthousiasme ook goed overbrengen op bezoekers van de watermolens. Henk wordt in de vrijwilligersgroep getypeerd als een heel prettig persoon.

We zullen Henk enorm missen en zijn dankbaar voor al zijn werkzaamheden, gedrevenheid en enthousiasme.

We wensen zijn vrouw Wineke en de familie veel sterkte toe.

In Memoriam Jan Kleverlaan

DOOR: CECILIA VAN HATTUM,
ELLEN MIN EN FRED PRINS

Op 10 mei 2022 overleed Jan Kleverlaan, molenaar op molen Kijkduin in Schoorl. Jan was begonnen als smid en werd later onderhoudsmonteur bij de Melkunie, werk waarin hij z'n technisch inzicht steeds combineerde met dienstbaarheid. Jan is na zijn vroege pensionering in 1997 lid geworden van het Gilde en ging in de leer bij Tom Bos op molen Kijkduin. Twee en een half jaar later behaalde hij zijn molenaarsdiploma. Jan bleef 25 jaar wekelijks actief in Schoorl. Tegelijkertijd maakte hij lange tijd deel uit van de maalploeg van de Vogelhoeksmolen in het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen en van de Museummolen in Schermerhorn.

Tijdens zijn molenaarsopleiding zette Jan theoriebijeenkomsten op "want het is toch een stuk plezieriger om samen te studeren dan in je eentje thuis met de blauwe theorieboeken". Na zijn examen ging Jan gewoon

door met 'samen studeren' met leerlingen die er wat langer over deden dan hij. Eerst werd Aggie Fluitman en daarna Fred Prins door Jan door de lesstof gesleept. Simon Verscheure had vijf jaar nodig en John Bruin behoorde eveneens tot de gelukkigen. Het lag voor de hand dat Jan instructeur werd en het resultaat was meer dan twintig geslaagde molenaars.

Jan was een bijzonder fijn mens om mee op de molen te zijn: positief, altijd met grote belangstelling voor het wel en wee van de ander. En blij, hij was altijd blij. Hij kwam meestal op de fiets vanuit Bergen 'buitenom' door het polderland naar Schoorl. Bij aankomst straalde hij geluk uit: "De koeien hadden geen poten in de ochtendnevel, heerlijk". Of: "Heerlijk om in de regen te fietsen; ik heb een goed regenpak". Ook op z'n vijftigste nog klom Jan in het gevluucht, met pretlichtjes in z'n ogen. Op zaterdag 30 april 2022 was Jan actief op de molen, voor het laatst. En toen was Jan op.

We zullen hem altijd blijven missen en... we zullen steeds weer blij worden als we aan je denken, Jan.

Een heet hangijzer

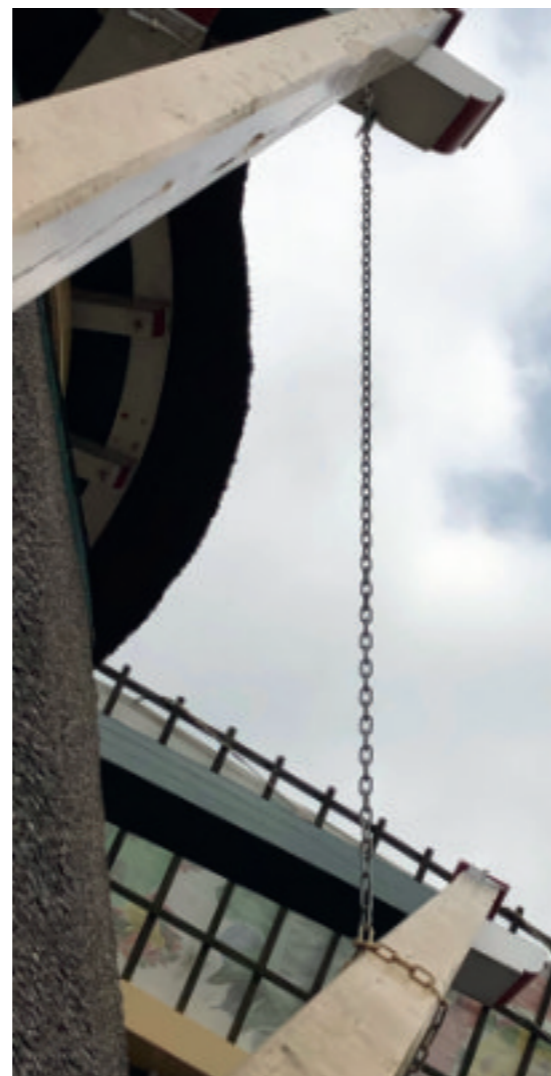
Ik draai afwisselend op verschillende molens en na een dag op een van die molens zit ik thuis en drink een kop koffie met mijn vrouw. "Waarover wind je je zo op? vraagt zij. "Over een akkefietje op de molen", zeg ik. Gisteren draaide ik op de molen samen met een molenaar-in-opleiding (mio). Daarmee had ik al vaker namen en functies van molenonderdelen doorgenomen. We stonden op de stelling. "Het klopt niet wat je zei over de functie van die trekstang", zei hij. "Molenaar Piet zegt dat die trekstang een hele andere functie heeft". Ik voel me door de mio en mijn collega-molenaar op mijn plaats gezet. Blijkbaar geef ik verkeerde informatie en dat geeft me een onveilig gevoel in mijn rol als instructeur. Daar sta ik dan met mijn instructeursmond vol tanden. Ik reageer verbaasd met "Oh, dat is

nieuw voor mij; maar ik zoek het op en laat het je weten".

Broeden

Thuisgekomen ga ik op zoek naar mijn gelijk in de opleidingsboeken en op internet. De functie die de andere molenaar aan de trekstang geeft klopt, maar de mijne evengoed. Broedend op hoe het nu verder moet zit ik daarna aan de koffie met mijn vrouw. Hoe los ik dit op? Allereerst naar de mio. Het was natuurlijk beter geweest om direct aan hem te vragen, wat hij dan zelf dacht dat de functie of functies van zo'n trekstang zouden kunnen zijn. Actief leren en redeneren is immers beter dan als instructeur zomaar zelf met een antwoord komen.

Het tweede gaat over hoe je als molenaar en instructeur met elkaar omgaat. Ben je bereid om bij verschil van inzicht eerst met elkaar in discussie te gaan? Doe je dat, dan verdiept je je kennis. Kortom, die trekstang was zo langzamerhand een heet hangijzer geworden. Zwijgen en mokken vond ik geen oplossing. Ik heb de stoute schoenen aangetrokken en het voorval voorgelegd aan collega-molenaar Piet. Hij kon zich het voorval nauwelijks herinneren. We praatten erover en spraken af bij verschil van mening eerst met elkaar in gesprek te gaan en daarna pas met de mio. Zij was het gebeuren inmiddels geheel vergeten net als de functie van de trekstang overigens.

Zeilmakerij van Neerven bv

MOLENZEILEN

Kwaliteit Polyester: BRUIN, WIT
Kwaliteit Marlon: BOLUS ROOD

Driek van Erpstraat 1
5341 AK OSS
Tel. 0412-624028

E-mail: info@zeilmakerijvanneerven.nl

**DEGELIJKHEID EN
GEGARANDEERD DE
BESTE KWALITEIT !!**

WIEKENMAKERIJ
VAAGS
AALTEN

ONTWERP & PRODUCTIE

550+ gelaste roeden	100% NDO lascontrole
45+ geklonken roeden	100% betrouwbaar

www.wiekenmakerij.nl

- In onze **wiekenmakerij** lassen en klinken we molenroeden met kennis en ervaring van meer dan **100** jaar molenmakerij.
- Elke molenroede en wieksysteem is **uniek** en wordt nauwkeurig ontworpen met **aandacht** voor historie en betrouwbaarheid.
- Onze medewerkers en processen zijn gecertificeerd, we passen **100%** NDO lascontrole toe en leveren onze vertrouwde garantie.
- Ga naar **wiekenmakerij.nl** voor betrouwbare roeden en wieken.
- **Volkomen. Vertrouwd. Verzekerd.**

Koning
Molenzeeilen

- Nieuwe zeilen
- Reparaties
- Touwwerk
- Smeermiddelen
- En meer...

Fa. Koning v.o.f.
058-2135830 / 06-15107316
info@koning-molenzeeilen.nl

www.koning-molenzeeilen.nl

MOLENSTEENMAKERIJ

HANS
TITULAER

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Alle soorten molenstenen, scherpdienst, afstellen, maaltechnisch advies.

Onderhoud aan oliestenen en pelstenen.
Restauratie van stenen en maalstoelen.
Kweernen, wrijfstenen, demo-stentjes.
Kneus- en scherphamers.

www.molensteinen.nl

Werkplaats: Eendenpoelseweg 6a, 6581 AB Malden, Nederland
Tel.: 0031 (0)24 696 36 54 / 0031 (0)6 53 66 76 86
E-mail: molensteinmakerij@planet.nl

De molenaar van deze molen hoort een 'horige lucht' niet.

Molenaarstaal

BEWERKING DOOR: BAREND ZINKWEG

Er is een tijd geweest dat het *Molenprikbord* druk gebruikt werd. Dat was en is te vinden op molen.startpagina.nl en dan doorklikken op **Molenforum**. Het bestaat dus nog steeds, maar er komt bijna niemand meer. Het prikbord was ooit de plek om vragen, nieuwtjes en ervaringen te delen. Dat was niet altijd even vriendelijk of zinvol, maar ik vond het meestal wel heel leerzaam. In 2008 (!) ging het over de taal van molenaars. Ik kwam het pas geleden weer tegen op de harde schijf van m'n computer. Hieronder staat een bewerking van wat er daar toen te lezen was.

Verrijking

Molenaarstaal was zeker met betrekking op het weer gelijk aan de taal van schippers die nog onder zeil voeren. Het merendeel van deze uitdrukkingen is zeker niet streekeigen. Dit hoort zeker ook bij het molenaar-zijn, tenminste in mijn beleving. Zelf ben ik een liefhebber van spreekwoorden en gezegden, zoals: "Komt de regen voor de wind, zwicht

uw zeilen dan gezwind". Dit geldt ook zeker om onze molenaars-uitdrukkingen in ere te houden. Deze toevoegingen in onze taal maken dat de taal kleur krijgt of anders gezegd: ze zijn een verrijking van de taal.

Windrichting

Het valt me steeds weer op, dat er termen zijn die bij steeds meer (aankomende) vrijwillige molenaars onverstanebare taal lijken te zijn. Volgens mij horen ze gewoon bij molenaarstaal, zoals het *verarmen van de lucht en een rijzende wind of de wind zit diep*. Zo heb je bijvoorbeeld ook de uitdrukkingen van een *bovenwind* of een *benedenwind* of *de wind zit hoog of laag noorden*. Dit geldt ook voor de overige windrichtingen. Onder een *bovenwind* verstaan wij een noorden- of noordoostenwind, ofwel *de wind zit aan de bovenkant*. Als de wind zuidoostelijk is, zeggen wij dat *de wind aan de binnenkant zit*. Met *de wind zit diep* bedoelen wij, dat de wind uit zuid of zuidoost komt. Wij gebruiken

vrij algemeen de termen: *de wind zit diep zuiden* of *de wind zit breed west* (westnoord-west) of *hoog noorden* (noordnoordoost). Als de wind ruimt (dus dat wil zeggen dat de wind bijvoorbeeld van zuidwest naar west draait) dan hebben wij het over dat *de wind breder gaat*. Als de wind uitruimt en de bovenlucht (hogere bewolking) al uit een ruimende richting komt, zeggen wij *de lucht loopt al breder*. Wat te denken van *de lucht haalt aan* of *een diepe, ingekrompen wind* en *het is horig aan de benedenkant*.

Horig

Het is winter en het vriest en de wind zit oost. Op een bepaald moment kan je bijvoorbeeld geluid van een stad of een weg of een trein horen in het zuidwesten. Dat is dan voor ons een teken, dat er een verandering van weer in de lucht zit. Een ander voorbeeld: het is volop zomer en de wind zit overal en nergens. Op een bepaald moment horen wij in het zuidoosten de trein die over de brug den-

dert. Daarbij hoor je dan ook de kerkklok in het dorp die in diezelfde hoek staat. Als je deze dingen hoort, dan weet je dat er ander weer zit aan te komen. Wij woonden vroeger een paar kilometer ten zuiden van de rijksweg. Terwijl de wind nog in het westen zat, hoorde je soms zomaar de auto's rijden. Dit geluid wordt meegenomen door de hoogwind die dan al een heel andere richting heeft dan de wind aan het aardoppervlak. Het kon even duren, maar meestal ging ook de benedenwind uit die richting waaien. Het was winter, de wind was oost en er lag sneeuw. De buurman-molenaar in Zevenhuizen had het weerbericht op de radio gehoord en daar werd verteld dat het winter zou blijven. "Nou", was de reactie, "Daar geloof ik niets van, want ik hoor de trams in Rotterdam al de hoek om gillen." De heren molenaars werden het niet eens, maar de volgende dag werden ze wakker van het gedrup van de smeltende sneeuw op het raam.

Overigens wil ik nog even terug komen op het horig zijn van de lucht: hier noemen wij het overigens ree. Als bijvoorbeeld de wind nog hoog westen zit en wij kunnen de klok duidelijk horen slaan van de voor ons ten zuiden liggende kerk, dan zeggen wij: "De wind zal wel weer krimpen, want de lucht is ree vanuit de zuiden". Ook vanmiddag was hier een mooi voorbeeld van. De wind zat hier nog zuid-zuidwest en de vier elektriciteitsmolens langs de provinciale weg maalden al uit het westen. Ook was duidelijk het verkeer op de westelijk gelegen weg te horen, dus *ree uit het westen*. Dit duurde nog ongeveer een half uur voordat de wind ruimde naar west en het de gehele middag gestadig bleef regenen. Toch makkelijk een paar van die molens op afstand ... !

Handelingen

Van een oud-molenaar heb ik geleerd, dat als je de molen tot stilstand brengt, dat je de *molen dan aanhoudt* ("aanhouden") en niet *vangt*. Want, zo zei hij: "Een paard of een koe moet je vangen, maar een molen hou je aan". Zelf zeg ik: "We gaan het meulentje maar weer eens onder de praam zetten". Als we gaan malen met zeilen noemen we dat *inspannen* of *opzeilen*. Als de molen het zondeil doet, zeggen we ik ga hem ophalen. Als we stoppen met malen, noemen we dat *uitspannen* of *afzeilen*. Molenaar Karel Vrolijk (79) van de Vrouweestmolen in Alphen aan de Rijn noemt dat de molen *afhalen*. Zelf hanteren wij hier op Aarlanderveen de termen

ik ga beginnen, als we stoppen *ik rol ze weg* en als er in de lege (zonder zeil) gemalen wordt *ik ga hem aanhouden*. Bij het gaan malen zeg ik bijvoorbeeld zelf altijd *ik ga beginnen en leg vier schuine voor*. Als het te gek wordt (de wind neemt verder toe): *ik trek er twee weg*. Tegenwoordig zou men het zo zeggen *ik span de molen in met vier halve* en als het te hard gaat *ik zwicht naar twee halve*. Willem Rademaker was laatste molenaar van de Benthuizerbovenmolen in Hazerswoude en later vrijwillige molenaar op de Rijnenburgermolen in de zelfde plaats. Bij stoppen met malen zei hij: "Ik hou 'm an en ruim de boel op". Als de molen in de zeilen stond maar hij wilde het niet doen, dan zei zijn vrouw altijd: "Man ruim die molen toch op".

Krimpand kruien noemen wij *inkruien* (onder de wind) en ruimend kruien noemen we *breder zetten*. Dus als de wind ruimt, zetten we de molen breder en als de wind krimpt (of als het in de lege nog te hard gaat) gaan we de molen inkruien. Wat ik ook met verwondering volg, is de hele discussie over het linker hoektouw in het zeil meerrollen. Voor mij is dit totaal iets nieuws. Ik heb geleerd om het zeil weg te rollen met alle touwen er onder uit te laten hangen, ook de zwichtlijnen. Dat is best handig bij het voorleggen van de zeilen en zeker als in de winter de zeilen wat bevroren zijn. Als je die gewoon meeneemt in de steek (een mastworp), dan kan je dit touw tussen de mastworp vandaan trekken bij het losmaken van de knoop. Zodoende krijg je wat ruimte als de knoop natgeregend is. Vooral vroeger bij manillatouw was dat erg handig, wat dat kon soms erg strak zitten als het natgeregend was.

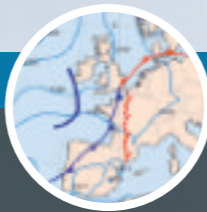
Lucht

Als *de lucht verarmt* wil dat zeggen, dat de lucht meer naar regen gaat staan. Als kind kreeg ik dat thuis al mee. Als het even een dag niet regende en het volgende slechtweergebied zat er al weer aan te komen, zei m'n vader of moeder altijd: "Het zal wel weer gauw regenen, want de lucht verarmt alweer". Dat wil dus zeggen, dat de bewolking al weer dikker werd en de wind aan het krimpen was. En het spreekwoord zegt: "Krimpende winden en uitgaande vrouwen zijn niet te vertrouwen ...". Bij het *verarmen van de lucht* (toename van de bewolking) wil het nog niet altijd zeggen, dat de lucht dan ook slechter wordt. Het ver-

armen van de lucht houdt in, dat de lucht *naar regen gaat staan*. Dat houdt meest ook in, dat de wind ook zal gaan *rijzen* (toemenen) en daar maal je het beste mee. Wij zeggen het hier nog anders: "De lucht verarmoet". In gewone mensentaal is dit, dat de lucht verslechtert. Gisteravond zag je bijvoorbeeld op een bepaald moment in het noordwesten een wolkenbank zitten. Dit was ook de reden dat de wind er best doorheen kwam. Het is erg jammer, dat deze en nog meer uitdrukkingen niet of nauwelijks meer gekend worden. Als de lucht slechter wordt, met name bij het opkomen van zomerse donderbuien, dan zeggen we meest: *de lucht smeert hem liederlijk*. Mijn grootmoeder was dochter van een landarbeider, geboren in 1897 in Bleiswijk en overleden in Voorschoten in 1992. Die zei altijd als de wind al fors toenam vóór een regengebied: "De wind moet begoten worden". Met andere woorden: het waait op regen. Ze zei als het 's ochtends vroeg regende: "Regen vóór achten, kun je op wachten". Met andere woorden: als het 's morgens voor acht uur regent, dan wordt het in de loop van de ochtend weer droog. Als in April de wind uit het noorden kwam, zei ze vaak: "Als de wind in het voorjaar aan de bovenkant zit, dan zit ie er tot de langste dag". Heel vaak is het nog waar ook.

Streekeigen?

Het risico is wel, dat persoonlijke taal als landelijk wordt gezien. Mijns inziens gooien we dan het kind met het badwater weg. Het lijkt me juist goed als streekeigen termen worden gebruikt en bewaard. Zo zie ik de term *verarmen* als hetzelfde als de term *verarmen*. In de grond zijn dit gelijke termen. Zo wordt in de Alblasserwaard *leeg (laag) zuiden* gezegd en in de noordelijke helft van Zuid-Holland *diep zuiden*. Let wel: het zijn allemaal nog Zuidhollandse termen, maar al wel verschillend. Hoe groot zullen de verschillen zijn als we naar echt andere streken gaan? Wie zegt dat er in Brabant, Drenthe, Groningen dezelfde termen werden gebruikt, dit nog los van een andere uitspraak.

Een windhoos, vertel!

Een windhoos trekt langs Soest.

Afgelopen 27 juni trok een windhoos over Zierikzee: één persoon kwam daar bij om, er waren gewonden en de schade was fors. Ook een molen was bijna geraakt! Afgelopen mei kwam ook een windhoos voor nabij Beek.

DOOR: DAVID HENNEVELD, weerkundige

Windhoos of tornado?

Windhoos, waterhoos, wervelwind, tornado, windslurf zijn allemaal benamingen voor hetzelfde. Ze kunnen veel schade aanrichten en in erg korte tijd toeslaan. In ons land spreken we van windhozen, in Amerika van tornado's. Het is precies hetzelfde hoewel wij meestal met de zwakke varianten te maken krijgen. In Amerika komen ook regelmatig de veel zwaardere varianten voor.

Windhozen komen best vaak voor in ons land. Vooral in het zomer- en herfstseizoen zijn er elk jaar wel een paar te zien. Ze kunnen in het hele land voorkomen en in de zomer komen ze alleen voor tijdens flinke buien met onweer. In het najaar zijn ze vooral te zien boven het warme water van het IJsselmeer en langs de kust, ook bij buien zonder onweer.

Ontstaan

Windhozen ontstaan in het zomerseizoen

wanneer het flink waait in de atmosfeer en de wind ook nog eens draait met de hoogte. Dat noemen we *windschering*. Dan waait er aan de grond een wind uit het zuidoosten met kracht 3 en op 3 kilometer hoogte uit het zuidwesten met kracht 7 of 8. Opstijgende luchtdeeltjes zullen dan een draaiing ondergaan. Uiteindelijk zal de hele bui om z'n as gaan draaien. Door het krimpen en uitrekken van die draaiing kan deze gaan versnellen en dan mogelijk in de bui een windhoos gaan vormen. Vergelijk het met een draaiende schaatser met de armen wijd: zodra de armen ingetrokken worden, zal de draaisnelheid van de schaatser flink toenemen. De windhoos zuigt lucht aan uit de omgeving en groeit naar onderen, totdat soms de grond geraakt wordt.

Als in het najaar vrij koude lucht over het warme zeewater trekt, leidt dat tot flinke stapelwolken en buien die waterhozen kunnen

vormen. Toch waait het hierbij minder hard in de atmosfeer en zelfs zonder neerslag kunnen stapelwolken dan al hozen geven. Overigens kan het ook zijn, dat een hoos de grond niet raakt maar wel zichtbaar is onder een bui: dan spreken we van een *tuba*.

Stofzuiger

Windhozen zijn zeer snel draaiende windslurven (vaak tegen de wijzers van de klok in) die vanuit een wolk omlaag komen. Ze kunnen onder een wolk blijven hangen of verder dalen en dan uiteindelijk de grond raken. Ze worden onder een wolk zichtbaar, doordat er condensatie optreedt door de lagere druk in de windbuis. Onder de wolk draait de wind ook al hard in het rond, maar dat is vrijwel onzichtbaar omdat daar nog geen condensatie plaatsvindt. Pas als de slurf de grond raakt, zal opspattend puin en aarde de windbuis vanaf de onderkant gaan kleuren en

zichtbaar maken. Het zijn echte stofzuigers met een zeer lage druk in de buis: meestal 10 tot 20 millibar lager dan de omgeving en soms veel meer.

Windschaal

Windhozen worden in een schaal opgedeeld die vooral kijkt naar de aangerichte schade. Het is namelijk vrijwel nooit te meten hoe hard het waaide: ze trekken vooral langs windmeters en niet er overheen. Lukt dat wel, dan is de windmeter echter kapot en dan is er nog geen meting. De windschaal gaat van een **EFO** tot en met **EF5**. EFO komt het meeste voor in ons land en dan komen er windsnelheden voor tussen 105 en 137 kilometer per uur. Bij een EF5 ligt de windsnelheid boven 322 kilometer per uur. Zelfs de meest zwakke vorm van een windhoos kan al flinke schade aanrichten.

Schade

In een bepaalde straal rond de windhoos wordt lucht met grote kracht aangezogen en dat gaat met een flinke snelheid. Pal rond de windhoos worden spullen in het rond geslingerd en ook omhooggewerkt. Daarin zit meteen het gevaar: spullen worden met grote kracht rond- en weggeslingerd. Doordat windhozen tamelijk smal zijn, wordt op een bouwwerk een enorme kracht uitgeoefend uit allerlei richtingen: de meeste kunnen hier niet tegen. Door de enorme druk van de wind ontstaat op korte afstand ook een enorme onderdruk, waardoor ramen uit hun sponningen worden gerukt of gedrukt. Dakpannen worden opgelicht en de wind slaat eronder. Als een windhoos over een molen zou trekken, knap-

De windhoos in Zierikzee: goed is te zien dat de bovenkant volledig gecondenseerd is. Eronder draait de lucht ook flink rond maar dat is nog vrijwel onzichtbaar. Rechts staat de molen. (Copyright Wilko van Dam)

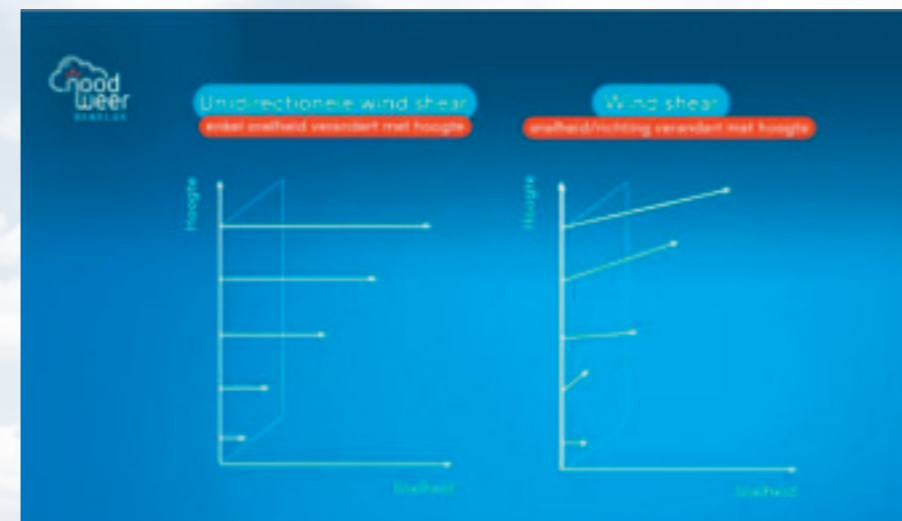
pen hoogst waarschijnlijk de wieken en de kap kan er af vallen. Verder kunnen de ramen eruit waaien. Riet zal zwaar beschadigen en deuren kunnen geheel uit de molen gerukt worden. Verder waait veel rotzooi naar binnen en in de molen zal alles omverwaaien. Dat alles gebeurt in enkele seconden met zeer brute kracht.

Tijdsduur

Windhozen kunnen razendsnel ontstaan en duren meestal niet veel langer dan 1 tot 2 minuten. Nadat ze de grond raken is de balans verstoord en vult de buis zich weer met lucht en wordt minder sterk. Soms verdwijnen ze even de wolk in en komen even later weer terug.

Waarschuwen?

Je zou zeggen dat er goed gewaarschuwd kan worden. Feit is dat windhozen erg onvoorspelbaar zijn en blijven: het KNMI zal alleen waarschuwen als ze al gezien zijn! Als weerkundige weet je wanneer de luchtopbouw gunstig is voor het ontstaan van een windhoos. Het is en blijft echter een erg lastig proces om aan te geven waar ze optreden en wanneer, hoe laat en hoe zwaar. Dat is vrijwel onmogelijk, alleen een grof gebied bepalen zou mogelijk zijn. Echter, ze gaan vaak samen met windstoten: die kent iedereen en die komen bovendien veel waker voor.

Windschering. Links: de toename van de wind met de hoogte. Rechts: de verandering van de windrichting met de hoogte. (Copyright Noodweer Benelux)

Strijd om water

Na een hartelijke ontvangst, heerlijke koffie, de meest fantastische vlaai ooit, boeiende verhalen, probleemschetsen, uitleg, het delen van kennis en goede gesprekken ga ik na een kleine drie uur naar huis. Op weg naar huis zit ik met de vraag: 'Hoe kom ik tot de kern van

deze ontmoeting en hoe schrijf ik iets dat voor watermolenaars interessant is'

Mogelijkheden

Dit stuk zou kunnen gaan over Zef Roebroek, watermolenaar sinds 1995. Hij heeft het am-

De aanleiding voor dit stuk is de opmerking van Zef Roebroek dat watermolenaars weinig te lezen hebben in De Gildebrief. Omdat ik hem daar gelijk in moet geven, ben ik op de warmste dag van 2022 afgereisd naar de Bisschopsmolen in Maastricht. Voor een molenbezoek is 39.5 graden zelfs met een koud Limburgs biertje erg warm.

DOOR: BAS DE DEUGD

bacht geleerd van Bèr Lejeune op de Bisschopsmolen om zo optimaal mogelijk de energie uit het water te halen. We spraken over zijn rol als molenaar op andere molens en over zijn kennis en kunde. Dit stuk zou kunnen gaan over spelt, over het

weer in gebruik raken van deze graansoort. De zoektocht liep via de Universiteit van Neurenberg naar hoe dit graan te verwerken en te gebruiken. We hadden het over de rol van zijn broer Guus Roebroek en van Frank van Eerd in deze zoektocht.

Dit stuk zou kunnen gaan over de Bisschopsmolen, de oudste watermolen van Nederland. Deze watermolen is gebouwd op restanten van een watermolen vermoedelijk uit de 7e eeuw. In 1092 is de eerste historische vermelding toen deze molen aan de Jeker in handen kwam van de bisschop van Luik.

Dit verhaal zou kunnen gaan over de huidige watersituatie bij de Bisschopsmolen. Na de overstromingen van de Maas in 1993 en 1995 is er een waterkering in de Jeker gebouwd. Door deze te smalle kering wordt het water opgestuwd. Dit heeft tot gevolg dat het watterrad met bijna de gehele schoepen in het water staat. Dat maakt dat het watterrad de in het water aanwezige energie nog maar voor een klein gedeelte kan benutten: dat belemmert dus het malen met de molen.

Dit verhaal zou kunnen gaan over Frank van Eerd, de pachter van de molen. Hij heeft innovatieve plannen met molen en bakkerij (www.bisschopsmolen.nl). Er zijn bakkers die molenaar willen worden en die samen willen werken met de universiteit van Maastricht. Dit zijn bakkers die alleen met producten uit de nabije omgeving werken.

Dit stuk zou kunnen gaan over de toekomst van de watermolenaar in Limburg. Ook hier slaat de vergrijzing toe. Er zijn nog wel molenaars in opleiding, maar als het diploma behaald is, wacht er meestal een watermolen met te weinig water. Of er is wel een molen maar geen maalgoed. Dat zijn allemaal zaken die een beginnend watermolenaar het plezier

Watermolenaar Zef Roebroek

ontnemen.

Dit verhaal zou kunnen gaan over kwantitatief en kwalitatief waterbeheer. Over het ecologisch belang van water of over het economisch belang van water.

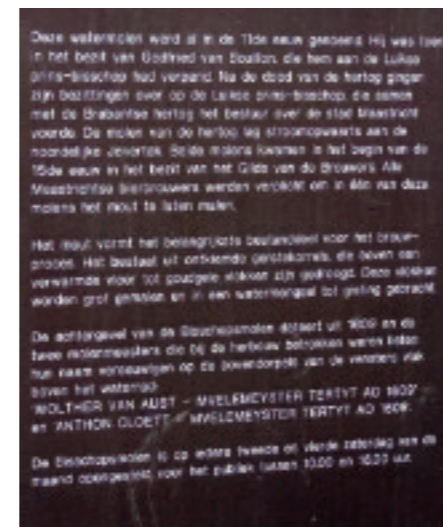
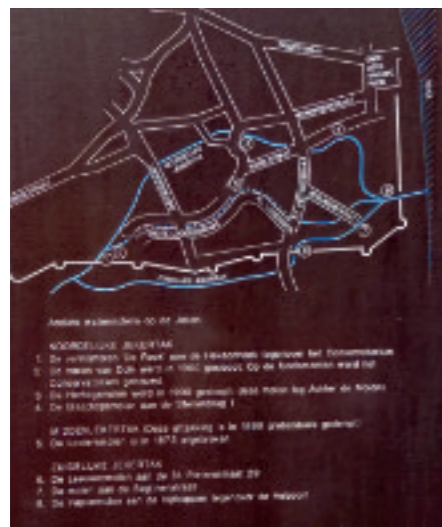
Dit verhaal zou kunnen gaan over het gemis van de watermolenaar in het overleg tussen waterschap, provincie en moleneigenaren, zoals bijvoorbeeld Natuurmonumenten, Het Limburgs Landschap en gemeenten. Er zijn plannen die mooi zijn op de tekentafel, maar in de praktijk funest zijn voor de watermolen en de waterhuishouding.

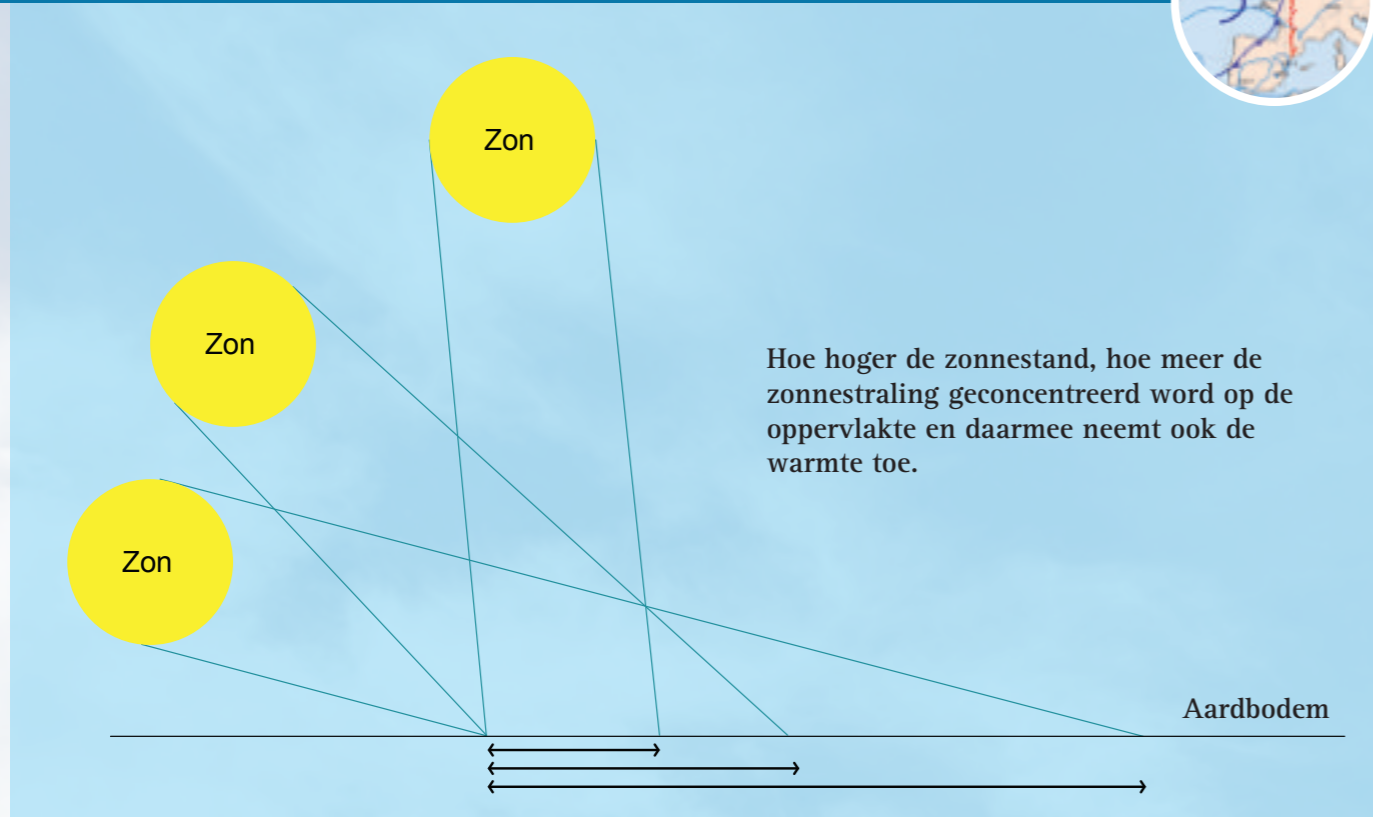
Het zijn allerlei mogelijke verhalen die een hele Gildebrief zouden kunnen vullen wanneer ik een beter schrijver zou zijn.

De kern

Nadenkend over de mogelijkheden kom ik tot

de kern van dit molenbezoek. Dit verhaal moet gaan over een watermolenaar die zijn zorgen uit. Hier is een gedreven watermolenaar die de Bisschopsmolen gebruikt als voorbeeld voor de problemen waar andere watermolens in Limburg ook mee te maken hebben. Dit verhaal gaat over een watermolenaar die maaltvaardige watermolens ziet veranderen in stilstaande monumenten, omdat andere belangen voorrang krijgen. Deze watermolenaar ziet het gebeuren, roept en wordt niet gehoord, omdat de molenaar geen officiële partij is bij die overleggen. Deze watermolenaar vraagt zich af wie deze belangrijke rol in het overleg wel gaat pakken. Wie komt er op voor de cultuur-historische belangen van de watermolen en zijn waterhuishouding?

Afb 1: De stand van de zon bepaalt hoeveel straling de aarde kan opwarmen.

Hoe warm wordt het?

“De temperatuur loopt op naar 30 graden, maar door de hoge luchtvochtigheid zal het benauwd aanvoelen.” **Temperatuur doet veel met mensen, maar er is veel meer dat meespeelt dan alleen de temperatuur. Hier gaan we eens verder naar kijken.**

DOOR: DAVID HENNEVELD, weerkundige

De meting

De temperatuur die we overal zien en horen wordt officieel gemeten op 1,5 meter hoogte in de schaduw met invloed van de wind. Vroeger gebeurde dat in een witte weerhut met ventilatieroosters, tegenwoordig doen we dat digitaal. Ook de temperatuur op 10 centimeter hoogte wordt gemeten, altijd boven kort gemaaid gras en niet in de volle zon.

Zonnestraling

Temperatuur is de hoeveelheid warmte in de lucht. De motor hierachter is de zon. De zon verwarmt de aarde (de grond) en die verwarmt direct weer de lucht daarboven. Ook straalt de aarde zelf warmte uit. Hierdoor loopt overdag de temperatuur op en daalt deze weer in de nacht. We kennen directe zonnestraling en indirecte zonnestraling. Beide zorgen ervoor dat de temperatuur stijgt,

maar het mag duidelijk zijn dat dit het makkelijkst gaat bij directe zonnestraling. Met indirecte zonnestraling hebben we te maken als er wolkenvelden zijn. De wolken houden veel straling tegen maar niet alles. Ze verstrooien ook een hoop, weerkaatsen een deel van de straling en houden straling van de aarde vast.

Opbouw van onderop

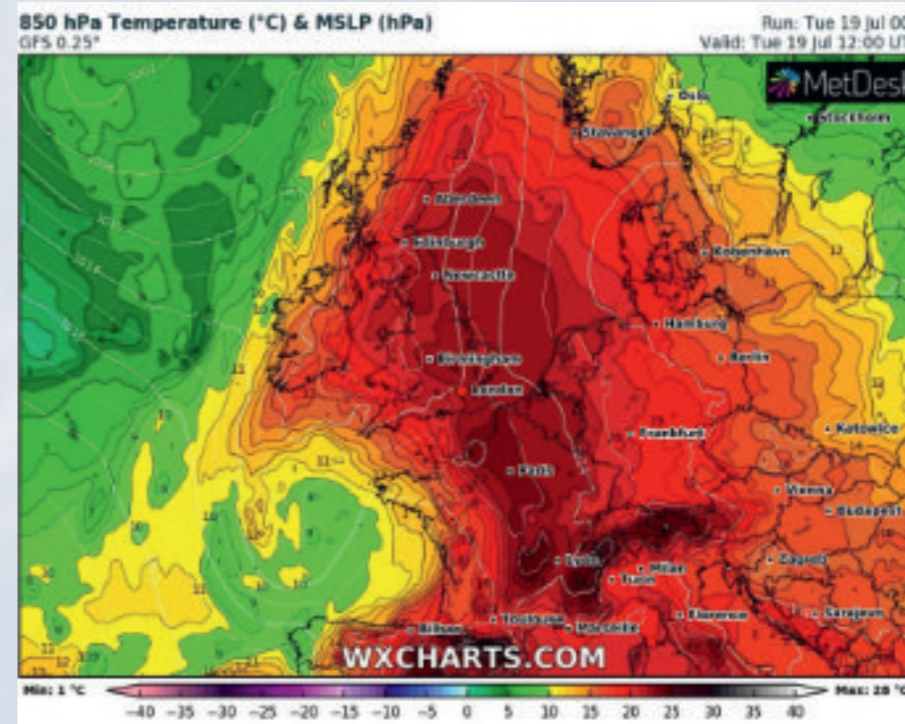
De grond wordt als eerste verwarmd door zonnestraling en die warmte bouwt zich dan op naar boven toe. Het is dan ook warmer direct aan de grond dan op de meethoogte van 1,5 meter: dat is neushoogte. Als het 26 graden is op meethoogte dan is het aan de grond wel 30 of 32 graden. Andersom koelt het aan de grond ook als eerste af: op neushoogte is het dan nog 15 graden maar aan de grond al 10 graden.

Stralingshoek

Zonnestraling werkt het best als die zo loodrecht mogelijk op een object of boven de grond staat. Rond een uur na zonsopkomst bestrijken de stralen onder een kleine hoek de aarde en de opwarming gaat beginnen. Met het hoger komen van de zon bestrijken de stralen een steeds kleiner oppervlak en neemt de intensiteit van de straling per vierkante meter toe. Dit blijft zo tot 1 tot 2 uur na de hoogste zonnestand. Daarna neemt de straling weer af, evenals de warmte: de temperatuur zakt dan langzaam weer.

Ondergrond

De bodemgesteldheid werkt erg mee in de opbouw van de temperatuur. Het vocht in de bodem zal ook opwarmen, waardoor dit zal verdampen. Omdat verdamping warmte kost, zal een deel van de straling hiervoor verbruikt

Afb 2: De temperatuur op 1.500 meter hoogte (T 850 hPa) geeft snel aan hoe warm het op leefniveau gaat worden. Ook zie je goed waar verschillende luchtsoorten voorkomen. (Kaartje van WX charts)

worden en dat scheelt weer wat aan temperatuur. Is de bodem erg droog, dan kan dat zo 1 tot 3 graden extra opwarming opleveren! Zandgrond warmt het snelst op en koelt ook weer rap af. Het is droge grond en dat weet warmte slecht vast te houden. Overdag lukt dat wel, want dan is de inkomende straling veel groter dan de uitstraling. Na zonsopgang zal dit proces omdraaien en dan straalt de aarde warmte uit en flink ook. Grasland warmt minder snel op dan zandgrond en open water zal gedurende de dag nauwelijks reageren voor wat betreft de temperatuur.

Bewolking en wind

Wolken temperen de zonnestraling, maar houden de uitstraling van de aarde ook tegen: ze werken letterlijk als een deken. 's Nachts houden wolken de temperatuur relatief hoog, omdat ze de uitgestraalde warmte van de aarde grotendeels terugkaatsen en zo de lucht op temperatuur houden. Klaart het scherp op 's nachts (wolkeloze hemel), dan verdwijnt alle aardse warmte direct omhoog het heelal in.

De wind doet ook een hoop. Wind zorgt voor een goede menging van lucht, waardoor de warmte beter verdeeld wordt over een dikkere luchtlaag. Geen wind of wel wind kan zo maar overdag 2 tot 3 graden schelen en 's nachts wel 5 tot 6 graden.

Luchtsoort

De luchtsoort is ook van belang. Is deze relatief koud (polaire lucht) dan zal het een paar dagen duren, voordat deze elke dag wat meer zal opwarmen. Is de aangevoerde lucht erg warm, dan zal je merken dat het ook 's ochtends veel sneller op zal warmen.

Luchtvochtigheid

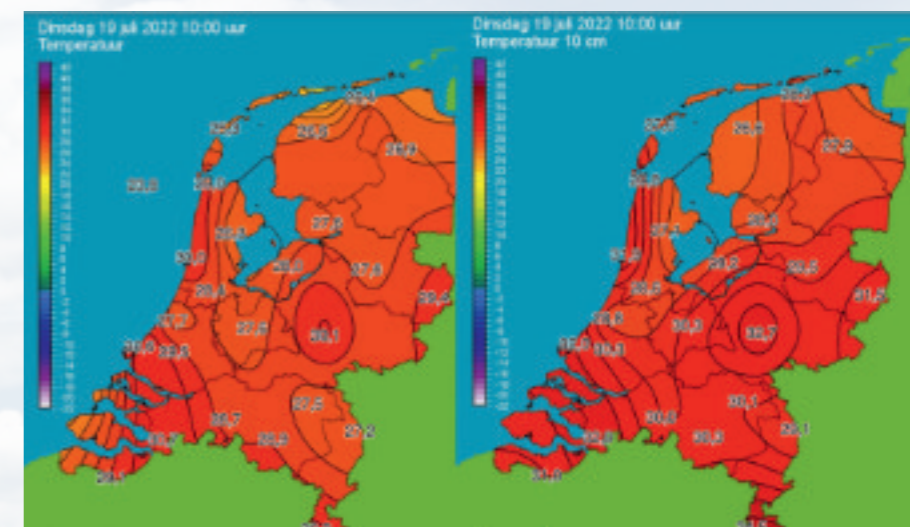
De hoeveelheid vocht (waterdamp) in de lucht (Relatieve Vochtigheid, RV) is ook van belang. Hoe hoger de RV, hoe benauwder het aan zal

voelen. Waterdamp neemt namelijk ook warmte op en houdt dat vast. Daardoor voelt 30 graden met een RV van 20% veel aangenamer aan dan 25 graden met een RV van 80%. Droge lucht warmt ook veel makkelijker op dan vochtige lucht: het verloop van de temperatuur op een dag kan dan wel 20 tot 23 graden zijn.

Verwachting

Om de maximumtemperatuur te berekenen op 1,5 meter hoogte kijken we als weerkundige vooral naar de temperatuur (T) op 1.500 meter hoogte: dit is de **T1500**. Van half april tot en met half september mag je daar op een half bewolkte dag 15 graden bij optellen en dan weet je de maximumtemperatuur in het binnenland. Een T1500 van 0 graden geeft gemiddeld 15 graden als maximum, 10 graden op 1.500 meter een zomerse 25 graden en bij 15 graden op 1.500 meter geeft dit gemiddeld tropische temperaturen.

In juli 2022 zagen we een T1500 aankomen van 22 tot 23 graden. Dat zou dan een maximumtemperatuur moeten geven van 37 tot 38 graden. Echter, de grond was erg droog en dan mag je er 17 graden bij optellen: dan zit je rond 39 graden! Daarbij scheen de zon volop, waaide de wind uit het zuidoosten, was de luchtvochtigheid laag en mengde de zuidoostenwind de hele luchtlaag wat door. Lokaal werd toen 40 graden gemeten. In het winterseizoen is het een heel ander verhaal, daarover later een andere keer.

Afb 3: Vergelijking tussen de temperatuur op 1,5 meter hoogte en de temperatuur op 10 centimeter hoogte op de warmste dag van 2022. Overal ligt de temperatuur aan de grond hoger dan de 1,5 meter temperatuur. Let op dit kaartje van Weerplaza vooral eens op het tijdstip en de toen al gemeten temperaturen.

Echt vakmanschap!

INSTAGRAM: @ODE_AAN_DE_MOLENAARS
@DANIELLADEHAAN.PHOTOGRAPHY

De roede thuis is gestoken. Niet door Gert Jan, de overbuurman, zoals ik een half jaar geleden schreef. Twee andere molenmakers hebben de klus uitgevoerd: de molenmaker van de stichting en Wim van der Wal. De overige werkzaamheden zijn uitgevoerd door een vrijwilliger en de molenmakers die bij de stichting een betaald dienstverband hebben. De trekstangen om de kap op zijn plek te houden zijn voor onbepaalde tijd uitgesteld. Tja, de ingewikkeldheid der dingen.

Met deze foto's willen wij onze dank uitspreken aan de mensen die hebben gezorgd dat er één roede weer mee kan. Zij hebben hun bijdrage geleverd aan het levend houden van erfgoed.

tekst: Anja Noorlander
foto's: Daniella de Haan Photography

Vrienden van de molen (2)

Tinus Verwijmeren en Ben van Hagen

In het maartnummer stond een artikel over *Vrienden van de molen* bij twee molens van een grote molenstichting. Er zijn ook molenstichtingen die één molen in bezit hebben. Die zijn directer afhankelijk van giften van mensen en bedrijven. Ik heb de *Stichting Vrienden van de Windlust te Nootdorp* benaderd om meer te weten te komen hoe dat daar werkt. Mijn vragen zijn beantwoord door bestuursleden Tinus Verwijmeren en Ben van Hagen.

DOOR: BAREND ZINKWEG

Wat was de aanleiding om met de *Vrienden* te beginnen?

In 1996 is Tinus als leerling-molenaar(!) begonnen met het draaien van de Windlust. De molen had toen een particuliere eigenaar en die kreeg steeds meer moeite om de molen goed te onderhouden. In 1997 heeft een groep vrienden en kennissen de molen nog een schilderbeurt gegeven. Dit leidde in 1998 tot de oprichting van onze stichting. Eind 1999 verkocht de eigenaar alles aan een andere particulier waarmee wij in 2000 een beheersovereenkomst afsloten. Die eigenaar raakte op leeftijd en bemerkte dat er binnen

zijn gezin weinig belangstelling voor de molen was. Na enig 'wikken en wegen' hebben wij in 2008 besloten zowel de molen als de voormalige graanschuur (verhuurd als restaurant) aan te kopen.

Hoe zijn jullie gestart met *Vrienden van de molen*?

Een stichting heeft het voordeel dat je geen verantwoording aan leden hoeft af te leggen. Tinus kende mensen in Nootdorp die in het bestuur zouden kunnen: een aannemer, een architect, een houtdeskundige, een leraar. Om *Vrienden* te werven is het belangrijk dat

je mensen persoonlijk benadert. Wij deden dat door een kraam in te richten bij jaarmarkten, kermissen, braderieën en vooral op Nationale Molendag. Je kon toen *Vriend* worden voor f 25 per jaar en dat is nu € 12 per jaar (gemiddeld doneert men € 25 per jaar).

Hoeveel *Vrienden* hebben jullie?

Bij de aankoop van onze molen hebben wij een flink aantal voornamelijk Nootdorpsse bedrijven en instellingen benaderd voor een donatie. Zo'n veertig bedrijven hebben toen in totaal ruim € 13.000 gedoneerd. Ongeveer twintig daarvan steunen ons ook nu nog, de

meeste met geld en enkele met gratis spullen of tegen een 'vriendenprijs'. Het aantal is de laatste jaren redelijk stabiel: op 1 januari 2021 waren dat 356 mensen en bij elkaar hebben wij dus zo'n 375 *Vrienden*.

Hoe onderhouden jullie contact met jullie *Vrienden*?

Een jaar na oprichting van de stichting werd het eerste informatieblad *Molenpraat* bij de donateurs bezorgd. Al snel werd bezorging van één naar twee keer per jaar opgevoerd. De bezorging in en om Nootdorp gebeurt natuurlijk door vrijwilligers. Rond Nationale Molendag en andere bijzondere gebeurtenissen op de molen zien wij altijd wel kans een artikel te plaatsen in het huis-aan-huisblad. In 2007 (het 'Jaar van de Molens') hebben wij voor de donateurs enkele bijzondere activiteiten georganiseerd. Op Nationale Molendag 2010 hebben wij alle bedrijfsdonateurs uitgenodigd voor een borrel en een rondleiding. Daarvoor was hoegenaamd geen belangstelling. *Vrienden* die meer dan € 100 schenken worden altijd per brief bedankt. Dat valt goed bij de gevers, want vaak wordt zo'n schenking herhaald. In 2015 is het boek over de molen uitgebracht en onze *Vrienden* konden dat tegen een vriendenprijs op de molen kopen.

Wat levert het jullie op?

Het is 'leuk' als veel mensen zeggen dat ze die molen zo mooi vinden, vooral als die draait. Maar belangrijker is, dat zoveel mogelijk mensen zich een beetje binden aan die molen. Dat is vaak ook een basis voor vrijwilligerswerk bij die molen. We ontvangen van alle *Vrienden* samen ruim € 10.000 per jaar; de particuliere donateurs dragen daarin het leeuwendeel bij. Naast de bestuursleden en de molenaars zijn zo'n 15 *Vrienden* als vrijwilliger actief. Dat varieert van klussen tot het bezorgen van post en van het bijhouden van de administratie tot het 'klaarmaken' van de molen voor huwelijken. Verder dragen de *Vrienden* bij aan het draagvlak voor het voortbestaan van de molen. Dit blijkt onder andere uit het feit, dat bij een peiling de molen op de derde plek stond bij de identiteitskenmerken van Pijnacker-Nootdorp.

Wat is jullie 'tegenprestatie'?

Wij houden hen van het wel en wee van de molen op de hoogte door middel van ons blad *Molenpraat*. Aan onze bedrijfsdonateurs bieden wij ook de mogelijkheid hun naam, adres en een link naar hun website te vermelden op de website van onze molen. Natuurlijk mogen de *Vrienden* ook van ons verwachten, dat wij goed voor 'ons aller' molen zorgen. De *Vrienden* hebben geen

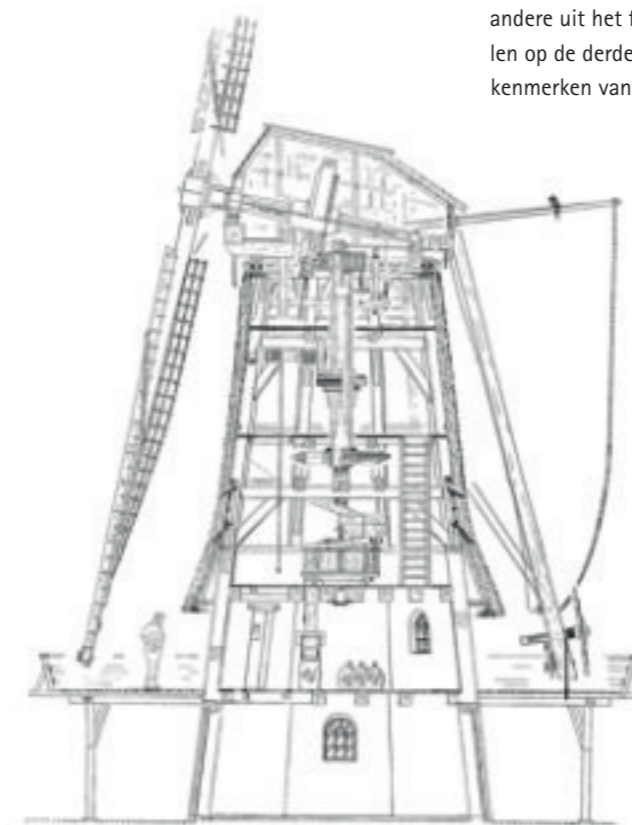
voorrechten bij het bezoeken van de molen, het kopen van maalproducten, het krijgen van een rondleiding, het sluiten van een huwelijk en dergelijke.

Kost het veel tijd?

Het kost al met al best veel tijd en dat verschilt wel vrij sterk per bestuurslid. Een algemeen bestuurslid is zo'n 100 tot 150 uren per jaar kwijt aan bestuursvergaderingen, evenementen, schrijven van een stukje voor de *Molenpraat* en de contacten met de andere bestuursleden. Het bestuurslid technische zaken besteedt zo'n 200 tot 250 uren aan klussen aan de molen en de voormalige graanschuur. De penningmeester en de voorzitter besteden zo'n 250 tot 300 uren per jaar. De voorzitter besteedt extra uren aan bestuurswerkzaamheden, contacten met externe relaties, met de huurder van de voormalige graanschuur, de molenaars en andere vrijwilligers. De secretaris is zo'n 350 tot 400 uren kwijt aan de vergaderstukken en de verslagen, de dagelijkse e-mail, de correspondentie van de stichting, de redactie van de *Molenpraat* en het foto- en documentenarchief. Daarnaast besteden ook de molenaars en de andere vrijwilligers de nodige uren aan werkzaamheden op of voor de molen of voor de stichting.

Heb je naar aanleiding van dit interview nog wat toe te voegen of zijn er nog raadgevingen die je kwijt wilt?

Vrienden moet je natuurlijk koesteren, maar vrienden die vrijwilligerswerk doen zijn zeker 'goud waard'. Het is belangrijk dat er voor die groep af en toe 'iets gezelligs' georganiseerd wordt. Onze jaarlijkse barbecue, met partners, rondom en in de molen wordt enorm gewaardeerd en dat hoeft door zelfwerkzaamheid ook niet veel te kosten.

Bron: windlustnootdorp.nl

De vangbalk niet horizontaal?

In De Gildebrief van 12 maart 2021 staat een interessant verhaal van Jan Hofstra. Hij rekent voor dat een opgelegde vangbalk niet horizontaal moet hangen maar bij voorkeur zo hoog mogelijk. De kracht waarmee de vangbalk aan de vangstukken trekt, zou dan het grootst zijn. Wij hebben bij onze opleiding geleerd, dat de vangbalk in opgelegde stand horizontaal moet hangen. De vraag is dan: wat is nu waar?

DOOR: AART VAN GORKUM, LEO ELBERS en JAN MOLENKAMP

Ezel, sabelijzer en kop van de vangbalk in de Walderveense Molen. (Copyright Rasbak, 2007)

Hefboom

De trekkracht op het sabelijzer wordt veroorzaakt door het gewicht van de vangbalk. Deze zwaartekracht wordt versterkt door een hefboom. Deze wordt gevormd door de afstanden tussen het draaipunt in de ezel, het ophangpunt aan het sabelijzer en het zwaartepunt van de vangbalk. Die hefboom is de afstand ezel-zwaartepunt gedeeld door de afstand ezel-sabelijzer. In de tekening van Hofstra is de verhouding van die afstanden gelijk aan 3. Simpel gezegd is dan de kracht op het sabelijzer ongeveer 3 keer zo groot als de zwaartekracht die aan de vangbalk trekt.

Dat zou zo zijn als het sabelijzer precies verticaal zou staan en de bovenas precies horizontaal zou liggen. Maar we willen nu juist weten wat er gebeurt met de kracht op het sabelijzer als het sabelijzer niet verticaal staat en de vangbalk niet horizontaal. Hofstra voerde een berekening uit via een grafische methode en deed dat voor een hoek van de as van 14 graden.

Berekening

Het leek ons goed om een berekening te maken waarbij we uitgaan van verschillende hoeken van de as. Immers, deze is afhankelijk van de molen en is vaak kleiner dan 14 graden. We gebruiken daarbij niet de grafische methode van Hofstra, maar een simpeler krachtenberekening. De vangbalk zit gemonteerd in het draaipunt in de ezel. De zwaartekracht trekt de vangbalk naar beneden en het sabelijzer trekt naar boven. Samen houden ze de vangbalk op zijn plaats. Daarmee kunnen we berekenen hoeveel groter de kracht in het sabelijzer is dan de zwaartekracht van de vangbalk.

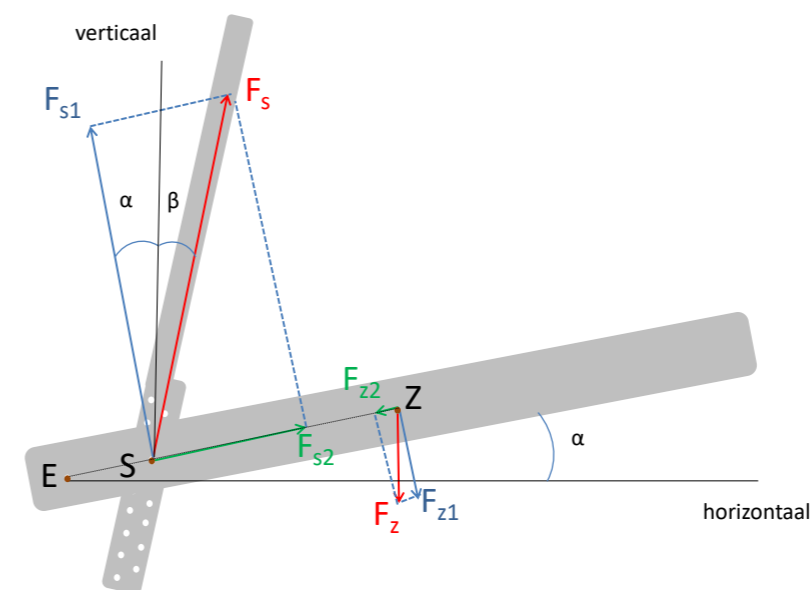
Resultaat

De uitkomst is in een formule samen te vatten en die staat in het kader. De uitwerking van de formule staat in Afbeelding 2 voor vier hoeken van het sabelijzer: 0, 7, 10 en 13 graden. Als het sabelijzer verticaal zou staan (hoek 0 graden) is de krachtsversterking gelijk aan de

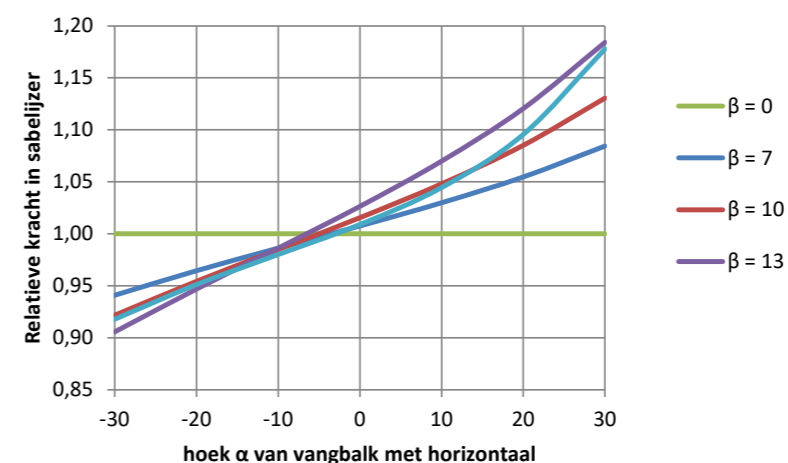
hefboomverhouding. Dan maakt de hoogte van de vangbalk geen verschil. Als het sabelijzer onder een hoek van 7 graden staat, neemt de kracht in het sabelijzer inderdaad een beetje toe: met 3 % voor een hoogte van de vangbalk van 10 graden. Dat is een halve meter voor een vangbalk van 3 meter lang. Als de vangbalk een halve meter lager hangt dan horizontaal, dan is de afname van de kracht maar 2 %. In de praktijk zal de vangbalk in opgelegde toestand niet meer dan driekwart meter hoger dan horizontaal kunnen hangen. Dat komt ongeveer overeen met 15 graden. We zien in Afbeelding 2 dat de toename van de vangkracht dan nooit meer dan 7 % zal bedragen.

Conclusie

Het hoger hangen van de vangbalk levert inderdaad meer vangkracht op, maar die winst is erg klein. Deze uitkomst geldt voor alle hoeken van de as en dus ook het sabelijzer. De molenaar kan dus andere argumenten gebruiken om de hoogte van de vangbalk in opgelegde toestand te bepalen.

Afb. 1. De krachten die werken op het sabelijzer en de vangbalk.

Afb.2. De relatieve waarde van de trekkracht in het sabelijzer voor verschillende hoeken van de vangbalk en verschillende waarden van de hoek β van het sabelijzer. Ook zijn de waarden ingetekend zoals gegeven door Hofstra.

Bron: molensheusdenenaltena.nl

In de tekening in Afbeelding 1 staat de vangbalk in een niet-horizontale stand.

E is de bevestiging van de vangbalk aan het sabelijzer, S is de bevestiging van de vangbalk aan het sabelijzer, Z het zwaartepunt van de vangbalk, α is de hoek van de vangbalk met de horizontaal; deze hoek kan positief (boven de horizon) of negatief (lager dan de horizon) zijn,

β is de hoek van het sabelijzer met de verticaal en dus ook de ashoek (meestal rond 7 graden), F_z is de zwaartekracht op de vangbalk, F_s is de kracht in het sabelijzer.

Volgens de momentenregel is het moment rechtsom (gezien vanuit de ezel en veroorzaakt door de zwaartekracht) gelijk aan het moment linksom (ten gevolge van de tegengestelde kracht in het sabelijzer).

Het moment is loodrecht op de vangbalk staande kracht keer de afstand tot het draaipunt.

We ontbinden nu de krachten in componenten haaks op de vangbalk. Deze heten F_{z1} en F_{s1} .

De componenten evenwijdig aan de vangbalk zijn F_{z2} en F_{s2} .

F_{z1} is de component van F_z loodrecht op de vangbalk

F_{s1} is de component van F_s loodrecht op de vangbalk

Het verschil $F_{s2} - F_{z2}$ veroorzaakt een grote trekkracht aan de ezel E. Daarom moet deze goed geschoord zijn.

De momentenregel zegt:

$F_{z1} * ZE = F_{s1} * SE$ (1)

Daarbij zijn ZE en SE de lengtes tussen de punten Z en E, S en E.

Met behulp van de cosinus-definitie geldt:

$F_{z1} = F_z \cos \alpha$

en

$F_{s1} = F_s \cos (\alpha + \beta)$

Ingevuld in de momentenformule (1) krijgen we:

$F_z \cos \alpha * ZE = F_s \cos (\alpha + \beta) * SE$

Oftewel

$F_s / F_z = ZE / SE * \cos \alpha / \cos (\alpha + \beta)$ (2)

De krachtverhouding is dus de hefboomverhouding ZE/SE met twee correctiefactoren die afhangen van hoe groot de hoek β van het sabelijzer met de verticaal (in de praktijk 7 – 10 graden) en hoe groot de hoek α is van de vangbalk met de horizontaal.

Het examineren van de vang

In deel 2 van *Ervaringen van de Examencommissie* schrijft Kees Kammeraat, dat het versteken van de vangbalk onderdeel is van het examen. Hij legt uit dat het belangrijk is dat een kandidaat snapt hoe de vang werkt. De vraag is of dat op deze manier verstandig is.

DOOR: BAREND ZINKWEG

Vangbalk met drie stelpunten: de ezel, het sabelijzer en de vanghaak

Het belang van de vang

Het is makkelijk ergens mee te beginnen, stoppen is meestal veel moeilijker. De vang van een molen ophalen kan iedereen na een beetje uitleg. Een molen netjes stilzetten vergt studie en veel oefening. Het aanhouden van een molen is dan ook de gevaarlijkste handeling die een molenaar uitvoert: dan wordt alles aan de molen op z'n gezondheid gecontroleerd. De vang is bovendien niet alleen om de molen stil te zetten, maar ook om de molen stil te houden: de vangbalk is langer opgelegd dan opgetrokken. Dat de vang altijd bij een examen uitgebreid besproken wordt, is daarom niet meer dan logisch.

Probleem

In het artikel blijkt, dat bij het examen het versteken van de vangbalk doorgepraat wordt. Kees Kammeraat meldt zelf al, dat niet iedere instructeur dat doet en dat er moleneigenaren zijn die het niet toestaan en "dat ze daar hun redenen voor zullen hebben".

Het is jammer dat hij niet op die redenen ingaat, want dan wordt het interessant. Bovendien gaat hij er aan voorbij, dat het dan niet alleen aan de kandidaat ligt als die het niet helemaal weet. Het is geen vast onderdeel van de opleiding en dat ligt niet aan degene die examen doet!

Noodzaak

In dit geval gaat het mij om twee verschillende kwesties: een te laag hangende vangbalk of een aanlopend vangstuk. Het versteken van de vangbalk moet gedaan worden als die te laag hangt. Het stellen van de vang doe je als een vangstuk tegen het bovenwiel aanloopt. Het zakken van een vangbalk gaat tergend langzaam. De vangbalk zakt door het slijten van de vangstukken en die slijten heel erg langzaam. Het zou zomaar kunnen, dat je het versteken van de vangbalk als molenaar nooit meemaakt. Doordat het zo langzaam gaat, zie je ook jaren van tevoren dat het nodig is. Je hebt dus alle tijd om dat in het onderhouds-

Plankjes in de rust.

plan op te nemen. Daarom is het versteken van de vangbalk nooit urgent. Ik had zelf ooit te maken met een zakkende bovenas door het inzakken van het steenbed. Iedere keer dat de molenaar onderhoud kwam uitvoeren, vroeg ik hem te kijken of het al nodig was om daar iets aan te doen. Pas na jaren is het aangepakt door het mee te nemen bij het vervangen van het steenbord! Een bovenas hoeft maar een beetje te zakken of de

vang gaat al aanlopen en het stellen van de vang is wel urgent.

Risico

Ik heb dus vaak opnieuw de vang moeten stellen door op een geschikte plek een plankje weg te halen of er eentje met een schietspijkertje aan te brengen. Hiervoor zijn geen speciale vaardigheden nodig en het is buitengewoon eenvoudig. Je hebt alles onder controle: als het nodig is kan je alles ook weer makkelijk ongedaan maken. Om dat op een goede manier te doen, moet je óók snappen hoe de vang werkt.

Bij het stellen van de vang blijft de totale ruimte tussen de vang en het bovenwiel precies hetzelfde: je verandert alleen de verdeling van de aanwezige ruimte. Ook als het je niet lukt om het slepen van de vang te verhelpen, blijft de vang het wel doen!

Bij het versteken van de vangbalk verandert ook altijd de totale ruimte tussen de vang en het vangwiel. Dat verhelpen is veel ingewikkelder en dan is de kans heel groot dat de vang niet meer werkt.

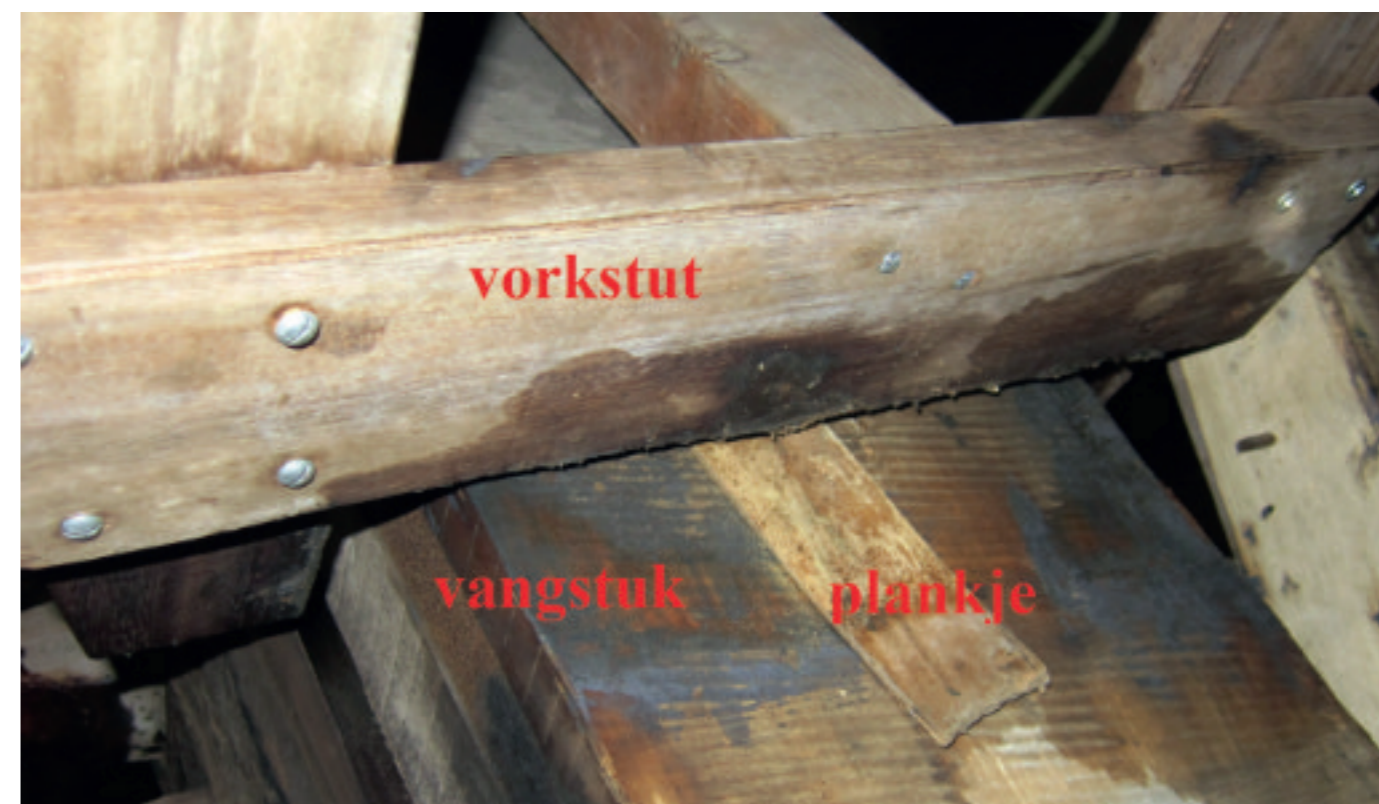
Molenaar of molenaar

Er zijn klussen die je als molenaar prima zelf kan doen en er zijn klussen die je maar beter overlaat aan deskundig personeel. Bij het stellen van de vang moet je een spijker in het

hout kunnen slaan of een spijker er uit kunnen trekken. Bij het versteken van de vangbalk kan je veel te makkelijk in de problemen komen: je begint bij één punt en komt tot de ontdekking dat een volgend punt ook versteld moet worden en daarna het volgende ook. Als de vangbalk dan naar genoeg hangt, blijkt de vang niet meer naar behoren te werken. Dan moet je zien te ontdekken wat je daar dan weer aan kan doen. Ondertussen is er zoveel veranderd, dat je de oorspronkelijke toestand niet meer kan terugbrengen. De vang is dan helemaal ontregeld en moet je alsnog de molenaar laten komen. Ik heb van een molenaar wel eens gehoord, dat hij graag heeft dat een molenaar de vangbalk versteekt: dat is goed voor de werkgelegenheid, zijn werkgelegenheid.

Moeilijk of makkelijk

Een goed werkende vang is van levensbelang voor een molen. Om een goed werkende vang te hebben, moet je snappen hoe die werkt. De vraag is dan wel of je dat bij een molenexamen gaat doornemen met iets makkelijks of met iets behoorlijk ingewikkelds. Vraagt de examinerator dan naar iets dat iedere molenaar kan doen of iets dat je aan de molenaar moet over laten. Als het examen gaat over de praktijk van de molenaar, dan moet je je daar ook toe beperken.

Een plankje tussen een vangstuk en een vorkstut.

Help, ik verzuip! Veel te veel weersinformatie!

DOOR: DAVID HENNEVELD, weerkundige

Veel mio's, maar ook andere molenaars, zien door de bomen het bos soms niet meer. Er is erg veel informatie over het weer beschikbaar en er zijn veel weerapps, maar wat moet ik gebruiken? Hier is een kleine en korte handleiding om op weergebied mee te beginnen. Hoe zou ik het aanpakken als ik de volgende dag op de molen zou draaien? Hou het om te beginnen simpel en volg onderstaande stappen.

Weerkaarten

Bekijk de (simpele en duidelijke) weerkaarten op de KNMI-website: knmi.nl/nederland-nu/weer/waarschuwingen-en-verwachtingen/weerkaarten. Bekijk bij voorkeur meerdere kaarten. Op die manier zie je wat er gaande is rond Nederland en of er overdag wat over zal trekken op frontengebied of andere storingen. Ook weet je dan meteen of er flinke knikken in de isobaren zitten: die duiden op windsprongen. Gaan de isobaren knijpen of wijken? Dan gaat de wind toe- of afnemen. Ook weet je grofweg of en wanneer er iets overkomt. Overigens: er kan een verschil zitten tussen de eerste kaart (de analyse) en de tweede kaart (de verwachting). De analyse wordt door een weerkundige gemaakt en de verwachting door een computer. Daardoor kunnen de kaarten soms iets verschillen wat

betreft fronten, troggen en vores.

Let op: op deze kaarten staat altijd de UTC of standaardtijd. Om onze klokkentijd te krijgen moet je daar in de zomer 2 uur bij optellen en in de winter 1 uur!

Modellen

Kijk naar de site www.wxcharts.com. Aan de linkerkant kan je keuzes maken. Klik bij **MODEL** op **GFS** en **ECMWF**, klik dan bij **REGION** op **Europe-NW** en op **CHART** op **Overview**. Links onderin kan je doorklikken voor de tijdstappen. Zo zie je de isobaren en de neerslag veranderen per kleine tijdstappen van 3 uur. Op die manier kan je beter bepalen wanneer er een front of storing door zal komen en waar de neerslag (regen of buien) zich bevindt ten opzichte van de isobarenknik (als die er is). Bij een koufront is de regen meestal op en achter de isobarenknik, bij een warmtefront meestal juist ervoor. Ook kan je zien of vores en convergentielijnen buien geven op of achter de windsprong. Dit geldt ook voor troggen. Door zowel het GFS-model als ook het ECMWF-model te bekijken kan je zien of er verschillen zitten tussen deze twee goede modellen.

Neerslagradar

Volg het weer rond de molen en bekijk ook de

radar op je mobiel: knmi.nl/nederland-nu/weer/actueel-weer/neerslagradar. Dan zie je precies waar de neerslag zit (fronten en of buien) en waar de windsprong zou moeten zitten. Die windsprong is soms op de radar te zien, doordat gebieden met neerslag verschillende kanten optrekken.

Voor buien is het altijd oppassen vanwege de windstoten. Buien zijn niet altijd gekoppeld aan een frontensysteem, maar kunnen soms de hele dag door voorkomen. Buien zijn meestal wel prima te zien rond de molen en de radar geeft dan precies aan waar de bui zit, al dan niet met onweer en windstoten.

Meer

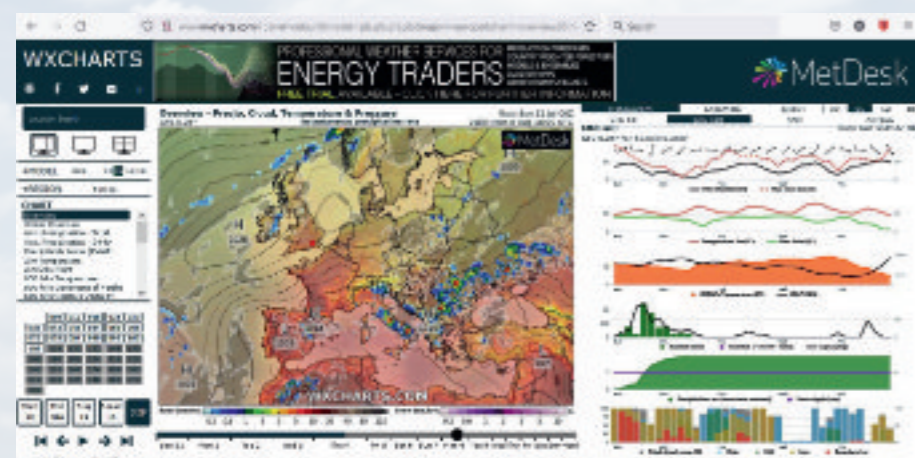
Kijk naar een weerapp of website met windgegevens. Daar zijn er vele van: **windy.com** en **windfinder** zijn maar enkele voorbeelden. Daarop kan je zien wat de wind doet in jouw regio.

Lees ook mijn weerverhaal op de website van het Gilde: www.vrijwilligemolenaars.nl. Doordat je bovenstaande stappen al gedaan hebt, is het verhaal veel beter te begrijpen.

Kijk en praat

Op de molen aangekomen heb je natuurlijk prima uitzicht op wat er gaat gebeuren die dag. Je weet ongeveer hoe laat de neerslag komt, wat er doorkomt en hoe laat de wind waarschijnlijk gaat aantrekken of draaien. Overleg met andere molenaars op de molen. Hebben jullie dezelfde gedachten? Discussieer erover.

Als je bovenstaande stappen volgt, is het een simpel en goed begin van het leren en doorgronden van het weer.

Molen met rode lucht door Joke Ligthart

DOOR: VERA VAN VUUREN

Dit jaar wordt voor de vijfde maal de Zijper Molendag georganiseerd. Van 11.00 uur tot 16.00 uur zullen alle negen poldermolens van de Stichting Zijper Molens plus de molen van het Hoogheemraadschap Noorderkwartier draaien en zijn ook van binnen te bekijken.

Molen P

Dit jaar zal Molen P in het zonnetje worden gezet, omdat het Molenspad naar de molen officieel wordt geopend. De molen staat midden in het veld en was niet goed bereikbaar. Er is nu een goed toegankelijk pad gemaakt dat ook bruikbaar is voor gehandicapten en de hulpdiensten. De gemeente heeft de grond aangekocht en Stichting De Zijper Molens heeft het pad aangelegd en zal het onderhouden. Ook zijn er parkeerplekken en fietsstallingen aangelegd om het voor bezoekers aantrekkelijk te maken een wandeling door het gebied te maken. Door

de aanleg kan een mooie rondwandeling worden gemaakt en de Zijper Molen fietsroute van 30 kilometer kan nu ook Molen P aandoen.

Molen PV

Stichting De Zijper Molens heeft onderzoek laten doen naar de ouderdom van deze molen. Het eikenhout van het achtkant van de molen is gedateerd uit ongeveer 1589 en is afkomstig uit het grensgebied van Nederland met Duitsland: mogelijk de Achterhoek of Westfalen. Dit betekent dat denkbaar is dat de molen de drooglegging in 1597 heeft mogelijk gemaakt. Dan is Molen PV de oudste van de tien nog bestaande poldermolens in de Zijpe.

Voor meer informatie: veravanvuuren@hotmail.com, 06-22.24.90.89.

Geleefd van de wind

DOOR: STEFAN WILLEMS

Bron: molencuijk.nl

Vrijdag 14 mei, daags voor Nationale Molendag 2022, verscheen het boek *Geleefd van de wind* geschreven door Paul Kater en molenaar Stefan Willems. Het boek gaat over de rijke geschiedenis van ruim 150 jaar van korenmolens Jan van Cuijk aan de Heerstraat in Cuijk. Om precies te zijn is dat 153 jaar, terwijl er op de molen staat dat deze gebouwd is in 1860. Bij het kadaster kwamen we tegen dat de grond pas in 1869 verkocht is om er een molen op te bouwen. De molen was oorspronkelijk een schorsmolen: schors werd gebruikt in de leerlooierijfabrieken in Cuijk. Over die leerlooierijen is er ook wat historie opgenomen.

Samen schrijven

Het idee om de hele geschiedenis van de molen te beschrijven leefde al langer bij mij. Als kind was ik al gefascineerd van molens omdat ik vaak bij mijn opa Sjef kwam, hier in de molen. Nu ben ik geen schrij-

ver en bij toeval kwam schrijver Paul Kater de molen binnenwandelen. De klik om samen dit boek te maken was snel gemaakt. Paul had al een science-fictionboek gemaakt dat zich onder andere in de Cuijkse molen afspeelt. Wij hebben geprobeerd een kloppend verhaal over de Jan van Cuijk te maken. Op het internet kan je van alles vinden, maar soms zijn het ook tegenstrijdige verhalen. Dit boek is ontstaan uit alles wat er in de loop van de jaren verzameld is. Foto's waren er in overvloed: zoveel dat er zelfs een keus gemaakt moest worden.

Zusjes Kessels

De eerste exemplaren van het boek werden overhandigd aan de 'zusjes Kessels': vier dochters van laatste vakmulder Sjef Kessels, Stefans opa. Hij nam in 1943 de molen over van de weduwe Willems. Onder in het pakhuis werd voor het gezin Kessels een simpele woning gemaakt. Later verhuisde ze naar een woning 100 meter ten zuiden van de molen.

Bestellen

Het boek is een paperback en telt 131 bladzijden, 15,5 bij 23,5 centimeter in zwart/wit.

Het boek kost € 13,95 plus eventuele verzendkosten.

Het is te verkrijgen op zaterdagmorgen als de molen en de molenwinkel open zijn van 9.30 tot 13.00 uur.

Het is te bestellen via www.mijnbestseller.nl/site/?r=userwebsite/bookdetails&tid=175777.

Je kan ook een mailtje sturen naar: molenaarjanvancuijk@trinedmail.nl Dan komt het boek ook bij je terecht. De opbrengst van het boek komt ten goede aan het onderhoud van de molen.

De cover van het boek

Auteur Stefan Willems

Molens - Altijd in beweging

DOOR: ED VAN GERVEN

Op 20 juli werd het boek *Molens - Altijd in beweging* officieel gepresenteerd door Nicole Bakker, directeur van De Hollandsche Molen. Zij overhandigde het boek aan Eric Zwijnenberg en Bart Slooten bij molen De Gouden Engel in Koedijk. Deze twee vrijwillige molenaars zijn ontelbare uren aan de slag geweest om dit standaardwerk bij te werken. Ze zijn trots op het resultaat.

Molenbijbel

In 1961 verscheen de eerste druk van het boek *Molens* geschreven door de grote molenkenners en -publicist Frederik Stokhuysen. Het is daarna diverse keren aangepast en heruitgegeven, voor de laatste keer in 2007. Deze boeken zijn in de afgelopen zestig jaar uitgegroeid tot een 'molenbijbel' voor iedereen die zich met molens bezighoudt. Het is nu op-

nieuw doorgenomen met medewerking van een aantal specialisten die bepaalde hoofdstukken voor hun rekening namen. Eric Zwijnenberg: "We hebben alle op- en aanmerkingen verzameld en gefilterd. Daarna hebben we de inhoud uitgebreid, bijgewerkt en de fouten eruit gehaald." Daarnaast is de vormgeving flink opgefrist wat het boek extra aantrekkelijk heeft gemaakt. Het is in grote lijnen trouw gebleven aan de geest van de oorspronkelijke tekst en zet daarmee de traditie voort.

Basiskennis

Molens - Altijd in beweging is gemaakt voor molenaars, molenaars-in-opleiding en iedereen die wat meer wil weten over molens. Het is volgens beide mannen heel toegankelijk geworden voor elke belangstellende. "Dat vind

ik heel belangrijk om te melden", stelt Bart Slooten. "Het boek is op een heldere manier geschreven. Het bevat de basiskennis over molens voor molenaars, maar juist ook voor de geïnteresseerde leek." Voor mensen die de opleiding (willen) volgen is het eigenlijk 'verplichte kost', vinden zij allebei.

Het boek is te koop in de boekhandel en in de webshop van De Hollandsche Molen.

De prijs is € 24,95 (plus verzendkosten).

Bart Slooten en Eric Zwijnenberg (foto: Nicole Bakker)

Limburgse Molendag

DOOR: ED VAN GERVEN

Op zondag 2 oktober is het weer Limburgse Molendag. Dit is een jaarlijks gebeuren dat wordt georganiseerd door de Molenstichting Limburg in samenwerking met de Gilde-afdeling Limburg. Ook dit jaar zetten molenaars de poort van hun wind- of watermolen open van 11.00 tot 16.00 uur. Naast draaien en eventueel malen zijn er in diverse molens tentoonstellingen, demonstraties of optredens.

Limburg staat bekend om zijn natuur- en stedenschoon, pittoreske dorpen, kerken en kastelen. Deze provincie is ook rijk aan ongeveer 90 wind- en watermolens: de windmolen valt in het landschap meteen op, de watermolen ligt vaak in een prachtig natuurgebied aan een slingerende beek.

Op www.limburgsemolens.nl vindt u niet alleen het uitgebreide programma en de deelnemende molens, maar ook informatie over opleidingen, molenbrieven en ander interessant nieuws.

www.wordmolenaar.nl

DOOR: BAS DE DEUGD

Sinds een aantal maanden is *Word Molenaar* ook op het wereldwijde web te vinden. Op www.wordmolenaar.nl is alle informatie te vinden over het ambacht van molenaar. Zo vind je er informatie over het *safeguardings-plan*. In dit plan staat wat Nederland doet om het ambacht van molenaar levend te houden in verband de opname door Unesco.

Er is informatie over de drie gilden met doorverwijzing naar hun websites. Je vindt er ook heel veel verwijzingen naar molenfilms. Suggesties voor nieuwe filmpjes kan je doorgeven via deze website.

Voor een goede werking van de site moet je wel alle cookies toestaan.

WORD MOLENAAR

DOOR: BAS DE DEUGD

Deze keer ben ik op bezoek geweest bij Mark Stapel. Mark is 21 jaar en hij heeft zijn diploma gehaald in het voorjaar van 2022. Hij maalt deze dag op de Schaapweimolen in Rijswijk. Hiernaast is hij ook molenaar op De Roos in Delft.

Al in 1445 is er sprake van windbemaling in dit gebied. In 1601 kreeg de Schaapweipolder een eigen wipmolen die in 1825 volledig verbrandde. In 1826 kon de opvolger opgeleverd worden: de huidige achtkante poldermolen, waarin de molenaar met zijn gezin woonde. In 1959 kocht de gemeente Rijswijk de molen en na een grote restauratie was deze in 1960 weer geheel maalvaardig. In 1988 werd de molen 1,5 kilometer naar het westen verplaatst naar de huidige plaats in de Hoekpolder. Er volgde een kleine restauratie, de bouw van een nieuw stenen huisje en een buiten-wc boven de sloot. De molen fungeert nu als reserve in de bemaling van de gezamenlijke Hoek-, Plaspoel-, Schaapweipolder. De molen is in beheer bij de huidige eigenaar, het Hoogheemraadschap van Delfland.

Mark had al van kleins af aan belangstelling voor molens. In Sint Annaland op Tholen was Mark bevriend met de zoon van de molenaar van de standaardmolen. Ook kwam hij heel veel bij molen De Vier Winden. Met molenaar Marc Polderman ging hij het hele land door en leerde hij veel vaardigheden op de molen. Mark startte met zijn opleiding toen hij 16 was. Door zijn studie was er weinig tijd voor molens. Door een verhuizing naar Delft kwam Mark in contact met de molenaars van De Roos en mocht hij een dagje meedraaien op deze molen. De molenaars zagen al snel dat hij meer kon dan verwacht. Hij heeft toen de opleiding bij het Gilde weer opgepakt en Rob van Zijll werd zijn instructeur.

Mark hoopt in de toekomst veel te gaan malen en veel te genieten van het ambacht. De opleiding mag van hem wel wat strenger en strikter. Er is niets op tegen om meer te leren over het ambacht en andere molens. Met minder kennis van het ambacht kan een molenaar ook minder doorgeven. De molenaar mag meer molenaar zijn in plaats van gastheer.

Deze mooie molen in een oase van rust tussen allerlei snelwegen en knooppunten is regelmatig op zaterdag geopend en is het bezoeken meer dan waard.

©2022 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische gegevensverwerking of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Geef een eigen draai aan de molen!

Word molenaar!